

Vergaderjaar 2018–2019

34 641

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met het opnemen van een specifieke strafuitsluitingsgrond voor opsporingsambtenaren die geweld hebben gebruikt in de rechtmatige uitoefening van hun taak en een strafbaarstelling van schending van de geweldsinstructie en wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met het opnemen van een grondslag voor het doen van strafrechtelijk onderzoek naar geweldgebruik door opsporingsambtenaren (gewelddaanwending opsporingsambtenaar)

Nr. 6

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG

Ontvangen 16 november 2018

Met veel belangstelling heb ik kennisgenomen van het verslag van de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie. Het verheugt mij dat de leden van de verschillende fracties positief staan tegenover dit wetsvoorstel en dat zij de doelstellingen ervan onderschrijven. Graag maak ik van de gelegenheid gebruik om de in het verslag gestelde vragen te beantwoorden en te reageren op de gemaakte opmerkingen. Hierbij is de indeling van het verslag zoveel mogelijk gevolgd. Waar dit de duidelijkheid ten goede komt, is een aantal vragen tezamen beantwoord.

I ALGEMEEN

1. Inleiding

Het verheugt mij dat de leden van de VVD-fractie met veel belangstelling kennis hebben genomen van het wetsvoorstel. Deze leden benadrukken terecht dat ambtenaren van politie¹ als taak hebben dreigende situaties te de-escaleren, geweld te voorkomen en zo nodig te stoppen en dat wanneer zij bij de uitoefening van die taak onverhoopt maar noodgedwongen geweld gebruiken, zij ons begrip, onze steun en bescherming verdienen. Met deze leden ben ik van mening dat politieambtenaren die bij de uitoefening van hun beroep geweld moeten gebruiken niet direct als verdachte moeten worden aangemerkt, omdat zij bevoegd zijn om geweld te gebruiken. Zij worden daartoe opgeleid en getraind. Met

¹ Waar in deze nota naar aanleiding van het verslag de woorden «ambtenaar van politie» of «politieambtenaar» worden gebruikt, worden – tenzij uit de context anders blijkt – ook bedoeld de andere opsporingsambtenaren aan wie bij of krachtens artikel 7, eerste of negende lid, van de Politiewet 2012 of artikel 6, eerste lid, van de Wet op de bijzondere opsporingsdiensten de bevoegdheid geweld te gebruiken is toegekend.

genoegen heb ik gelezen dat de leden van de VVD-fractie verheugd zijn dat het wetsvoorstel recht doet aan de positie van de politieambtenaar en tegelijkertijd aandacht heeft voor het belang van de samenleving om goed te onderzoeken wat de toedracht is geweest van de toepassing van het geweld. Ik deel de opvatting van deze leden dat het belangrijk is dat zorgvuldig kan worden nagegaan of de inzet van het geweld rechtmatig was, door het geweld te toetsen aan de regels uit de geweldsinstructie. Ook ben ik deze leden erkentelijk voor hun steun voor het introduceren van een strafuitsluitingsgrond voor opsporingsambtenaren die rechtmatig geweld hebben toegepast. De leden van de VVD-fractie hebben nog enkele vragen en opmerkingen, die ik in deze nota naar aanleiding van het verslag graag beantwoord.

De leden van de PvdA-fractie hebben tot mijn genoegen met belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel. Het doet mij deugd dat deze leden van mening zijn dat met het wetsvoorstel een goede balans is gevonden tussen enerzijds de bijzondere positie van opsporingsambtenaren en anderzijds het belang dat opsporingsambtenaren die onder voorwaarden geweld mogen gebruiken daar zorgvuldig mee omgaan en in het geval zij hun bevoegdheden te buiten gaan daarvoor kunnen worden bestraft. Ik beantwoord de vragen en opmerkingen van deze leden graag.

De leden van de SP-fractie geven aan met interesse te hebben kennisgenomen van het wetsvoorstel. Zij hebben hierover nog enkele vragen en opmerkingen, waarop ik in het navolgende graag reageer.

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel. Deze leden menen dat het van het grootste belang is dat de regering achter de opsporingsambtenaren gaat staan, juist wanneer hun integriteit en handelen in opspraak worden gebracht. Zij merken op dat van dienders wordt verwacht dat zij, desnoods met geweld, de veiligheid van Nederland waarborgen. De leden van de CDA-fractie stellen dat wanneer dienders vervolgens te maken krijgen met een strafrechtelijk onderzoek naar hun geweldgebruik, wat voor spanning en onzekerheid bij hen zorgt, daaraan niet alleen persoonlijke drama's kleven maar ook veiligheidsrisico's. Deze leden verwijzen hierbij naar een opmerking in het advies van de Afdeling advisering van de Raad van State, inhoudende dat politieambtenaren vanwege angst voor strafrechtelijke vervolging mogelijk geen geweld gebruiken in situaties die daar wel toe nopen. Zij vernemen graag of de regering dit risico herkent. Ook de leden van de SGP-fractie vragen of de regering signalen heeft ontvangen dat politieambtenaren soms bewust niet ingrijpen, vanwege de mogelijke consequenties die een strafrechtelijk onderzoek kan hebben voor de betrokken opsporingsambtenaren. In reactie hierop kan ik vermelden dat mij uit de praktijk, ook bij navraag bij de politieorganisatie, geen concrete voorbeelden bekend zijn van opsporingsambtenaren die geen geweld hebben gebruikt in situaties waarin dit wel noodzakelijk was. Hierbij benadruk ik graag de professionaliteit van opsporingsambtenaren. Opsporingsambtenaren hebben geleerd in welke situaties zij geweld mogen en soms ook moeten gebruiken ter vervulling van hun taak. Wij kunnen er om die reden op vertrouwen dat opsporingsambtenaren professionals zijn die geweld ook daadwerkelijk aanwenden op de noodzakelijke momenten, zodat zich op dit gebied geen veiligheidsrisico's voordoen. Dit neemt niet weg dat ik mij goed kan voorstellen dat een strafrechtelijk onderzoek naar aanleiding van een geweldsincident, waarin de betrokken opsporingsambtenaar als verdachte wordt aangemerkt, bij hem kan leiden tot grote onzekerheid. Bovendien ben ik mij ervan bewust dat deze onderzoeken binnen de verschillende opsporingsorganisaties, waaronder de politieorganisatie, voor onrust kunnen zorgen. Met dit

wetsvoorstel streef ik er daarom naar de positie van de opsporingsambtenaar die geweld heeft gebruikt te verbeteren, door een feitenonderzoek naar het geweldgebruik – dat anders dan een regulier strafrechtelijk onderzoek niet is gericht op het toetsen of een strafbaar feit is begaan en waarin de opsporingsambtenaar dan ook niet als verdachte wordt aangemerkt – te introduceren, evenals een strafuitsluitingsgrond en een strafbaarstelling die de speciale positie van de opsporingsambtenaar centraal stellen.

De leden van de CDA-fractie pleiten in hun manifest «assistentie collega» voor een speciale rechtbank voor alle tucht- en strafzaken tegen politieambtenaren. Concentratie bij een rechtbank zou volgens deze leden de kennis bij betrokken rechters bevorderen en leiden tot een versnelde afdoening van zaken, waarmee de periode van onrust en onzekerheid waar politieambtenaren mee te maken krijgen zou worden verkort. Deze leden pleiten er tevens voor dat klachten over het niet vervolgen van politieambtenaren door een gespecialiseerd gerechtshof worden behandeld. Deze leden vernemen graag of de regering dit onderschrijft en of zij de noodzakelijke wet- en regelgeving wil treffen. Met de leden van de CDA-fractie acht het kabinet concentratie in zaken tegen opsporingsambtenaren naar aanleiding van geweldgebruik in de uitoefening van hun taak wenselijk. Dit wordt ook verwoord in het regeerakkoord. De beoordeling van deze feiten vraagt om specifieke deskundigheid en meer dan gemiddelde ervaring op het gebied van zowel de voor opsporingsambtenaren toepasselijke wettelijke bepalingen die het geweldgebruik normeren – waaronder de bepalingen in de Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke marechaussee en andere opsporingsambtenaren –, als de wijze waarop opsporingsambtenaren worden getraind in het gebruiken van geweld en de praktijk van het werk, waaronder de complexiteit van de situaties waarin opsporingsambtenaren hun werk moeten verrichten. Naar de mening van het kabinet kan deze deskundigheid het beste worden geborgd wanneer de betrokken rechters regelmatig met de beoordeling van dergelijke zaken van doen hebben. Nu het landelijk om een beperkt aantal zaken per jaar gaat, kan dit alleen worden bewerkstelligd door die zaken te concentreren bij één rechtbank. Om deze reden wordt naast deze nota naar aanleiding van het verslag een nota van wijziging, vergezeld van een advies van de Afdeling advisering van de Raad van State en een bijbehorend nader rapport, bij Uw Kamer ingediend, waarmee in het Wetboek van Strafvordering (Sv) een wijziging wordt aangebracht in de relatieve competentie van rechtbanken, door de rechtbank Midden-Nederland exclusief bevoegd te maken wanneer een ambtenaar, aan wie bij of krachtens artikel 7, eerste of negende lid, van de Politiewet 2012 of artikel 6, eerste lid, van de Wet op de bijzondere opsporingsdiensten de bevoegdheid geweld te gebruiken is toegekend, wordt vervolgd naar aanleiding van het in de uitoefening van zijn functie gebruiken van geweld. De concentratie van zaken bij de rechtbank Midden-Nederland betekent dat de vervolging van deze zaken wordt geconcentreerd bij het arrondissementsparket Midden-Nederland (artikel 9, eerste lid, Sv). Artikel 12 Sv bepaalt dat beklag kan worden gedaan bij «het gerechtshof, binnen het rechtsgebied waarvan de beslissing tot niet vervolging of niet verdere vervolging is genomen, dan wel de strafbeschikking is uitgevaardigd.» Dit gerechtshof is het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, nu het arrondissementsparket Midden-Nederland zich in zijn rechtsgebied bevindt.

De leden van de CDA-fractie hebben nog enkele andere vragen, die ik in deze nota naar aanleiding van het verslag zal beantwoorden.

De leden van de PVV-fractie hebben kennisgenomen van het wetsvoorstel. Naar aanleiding hiervan hebben deze leden nog enkele vragen en opmerkingen, die ik hierna graag van een reactie voorzie.

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel. Met genoegen lees ik dat deze leden het een goede zaak vinden dat onderscheid wordt gemaakt tussen – zo begrijp ik deze leden – iemand zonder geweldsbevoegdheid die geweld gebruikt, en een opsporingsambtenaar die geweld gebruikt. Ik onderschrijf de opmerking van de leden van de SGP-fractie dat een goede toetsing van het geweldgebruik van belang is. Deze leden hebben nog een aantal vragen bij het wetsvoorstel, waarop ik in het hiernavolgende graag reageer.

2. Geweldgebruik opsporingsambtenaren

2.1 Geweldsbevoegdheid

De leden van de SGP-fractie vragen in welke gevallen politieambtenaren voortaan niet meer als verdachte zullen worden aangemerkt. De indruk van deze leden dat de betrokken opsporingsambtenaar alleen als verdachte wordt aangemerkt bij evident ongerechtvaardigd geweldgebruik – bij strafbaar handelen derhalve – dan wel als er uit het feitenonderzoek blijkt dat er geen sprake is van gerechtvaardigd geweldgebruik, is juist. Uitgangspunt is – evenals in de huidige situatie – dat gevallen waarin het geweldgebruik door de opsporingsambtenaar heeft geleid tot zwaar lichamelijk letsel of de dood en gevallen waarin het vuurwapen is gebruikt en dit heeft geleid tot enig lichamelijk letsel, worden onderzocht door de rijksrecherche. Deze gevallen zullen binnen het kader van met onderhavig wetsvoorstel te introduceren feitenonderzoek worden onderzocht. Hierbij staat centraal de vraag of het geweld conform de geweldsinstructie – en dus rechtmatig – is gebruikt. In dit feitenonderzoek wordt de betrokken opsporingsambtenaar niet als verdachte aangemerkt. Dit is alleen anders wanneer op voorhand (ernstige) twijfel bestaat omtrent de rechtmatigheid van het handelen van de opsporingsambtenaar en er om die reden een redelijk vermoeden van schuld aan een strafbaar feit is gerezen. In dat geval wordt het geweld niet onderzocht binnen het kader van het feitenonderzoek, maar wordt direct een regulier strafrechtelijk onderzoek gestart. Binnen dat onderzoek is de opsporingsambtenaar verdachte. Ook wanneer de officier van justitie op basis van de resultaten van het feitenonderzoek concludeert dat de opsporingsambtenaar (waarschijnlijk) niet heeft gehandeld conform de geweldsinstructie, zal een regulier strafrechtelijk onderzoek volgen waarbinnen de betrokken opsporingsambtenaar als verdachte wordt aangemerkt. Bij deze keuze speelt het feit dat het slachtoffer ten gevolge van het geweldgebruik is overleden of dat het gaat om een kleinere overtreding geen rol, zo beantwoord ik de vraag van de leden van de SGP-fractie dienaangaande.

De leden van de SGP-fractie benadrukken dat oefening een belangrijk uitgangspunt is. In verband daarmee vragen deze leden in hoeverre er bij de politie, gezien het gebrek aan capaciteit, voldoende ruimte is om te oefenen in het gebruik van proportioneel geweld. Ook vragen deze leden in hoeverre er bij dit wetsvoorstel een beoordeling op zijn plaats is of iemand wel voldoende geoefend was. Ik onderschrijf het belang van voldoende en kwalitatief hoogwaardige training voor opsporingsambtenaren. Om die reden wordt binnen de politieorganisatie vanaf 2015 gewerkt aan een nieuwe vorm van trainen. Deze Integrale beroepsvaardigheidstraining (IBT) Nieuwe Stijl behelst een nieuwe manier van trainen en toetsen, afgestemd op een praktijkgerichte context waarbij niet zozeer het toetsen maar vooral het trainen en toerusten centraal staan. Deze nieuwe systematiek moet ervoor zorgen dat politieambtenaren hun taak op een

goede manier en met zelfvertrouwen kunnen uitoefenen. IBT Nieuwe Stijl vergt een verdere professionalisering van de IBT-docenten en aanpassingen in de bedrijfsvoering van de politie. Invoering van de IBT Nieuwe Stijl is daarmee een complexe operatie. Voor de volledige doorontwikkeling en invoering van IBT Nieuwe Stijl is een tijdspad uitgezet dat loopt tot 2021. Naast deze kwalitatieve verbetering wordt ook het aantal trainingsuren, ingevolge de politie CAO 2015–2017, per politieambtenaar verhoogd van minimaal 32 naar gemiddeld 42 uur per medewerker (inclusief Fysieke Vaardigheidstoets, FVT).

Bij de beoordeling van het gebruik van geweld wordt gekeken of de politieambtenaar die een gewelddoel heeft gebruikt conform de Regeling toetsing geweldsbeheersing politie geoefend was in het gebruik van het desbetreffende gewelddoel. Het gebruik van een gewelddoel is ingevolge de Ambtsinstructie alleen toegestaan wanneer de opsporingsambtenaar in het gebruik van dat gewelddoel is geoefend.

De leden van de SGP-fractie stellen dat politieambtenaren een specifieke positie innemen, wat vraagt om bekendheid met het karakter en de risico's van het werk bij de beoordeling van geweldgebruik. De vraag van deze leden of dit geweldgebruik steeds wordt beoordeeld door personen die zich bewust zijn van de bijzondere context, kan ik bevestigend beantwoorden. Zoals ik hierboven reeds heb genoemd, wordt in zaken waarin het geweldgebruik heeft geleid tot zwaar lichamelijk letsel of de dood of waarbij het vuurwapen is gebruikt en dit geweld heeft geleid tot in ieder geval enig lichamelijk letsel, onderzoek gedaan door de rijksrecherche. De rijksrecherche heeft tot taak onpartijdig en met distantie onderzoek te verrichten naar (vermeend) strafbaar gedrag van overheidsfunctionarissen. Door de speciale expertise in onderzoeken op het gebied van geweldgebruik door opsporingsambtenaren zijn de bij de rijksrecherche werkzame ambtenaren zich bewust van onderhavige context. Bij het openbaar ministerie zijn er vervolgens speciale officieren van justitie die door de rijksrecherche verrichte onderzoeken beoordelen. Ook deze officieren van justitie zijn zich bewust van en hebben ervaring met de context waarbinnen opsporingsambtenaren hun werk verrichten. Tot slot worden de zaken tegen opsporingsambtenaren – wanneer de officier van justitie beslist om een dagvaarding uit te brengen – beoordeeld door rechters die beschikken over specifieke deskundigheid en meer dan gemiddelde ervaring op het gebied van de regels die het gebruik van geweld door opsporingsambtenaren normeren en de praktijk van het werk van opsporingsambtenaren. Hiertoe wordt met de eerder genoemde nota van wijziging bij dit wetsvoorstel de rechtbank Midden-Nederland exclusieve bevoegdheid verleend voor het behandelen van deze zaken.

2.2 Onderzoek naar gebruik van geweld

De leden van de VVD-fractie vragen wanneer zij de herziene gewelddoel-instructie kunnen verwachten. Ook de leden van de PVV-fractie vragen wanneer de Ambtsinstructie in consultatie gaat.

De consultatieperiode van het conceptbesluit tot wijziging van de Ambtsinstructie in verband met de wijziging en invoering van voorschriften omtrent het gebruik van gewelddoelen en vrijheidsbeperkende middelen (hierna: wijziging Ambtsinstructie tweede tranche) is afgelopen juli afgerond. Op dit moment wordt gewerkt aan het verwerken van de ingekomen adviezen en reacties. Graag verduidelijk ik hier dat dit ontwerpbesluit moet worden onderscheiden van het ontwerpbesluit tot wijziging van de Ambtsinstructie in verband met een nieuwe systematiek van melden, registratie en beoordeling van een geweldsaanwending (hierna: wijziging Ambtsinstructie eerste tranche). Dit ontwerpbesluit zal binnenkort voor advies aan de Afdeling advisering van de Raad van State

worden aangeboden. Op dat ontwerpbesluit zal ik hierna nog ingaan in antwoord op vragen van de leden van de fracties van de VVD en de PVV.

In reactie op de vraag van de leden van de VVD-fractie of de nieuwe vereenvoudigde geweldsinstructie voldoende duidelijk is voor de opsporingsambtenaren die er mee moeten werken en de vraag wat wordt gedaan om deze geweldsinstructie zo duidelijk en in de praktijk zo werkbaar mogelijk te maken, kan ik het volgende opmerken. Bij het vormgeven van de wijziging Ambtsinstructie tweede tranche is het belangrijkste uitgangspunt vereenvoudiging en verheldering van bestaande bepalingen met het oog op de werkbaarheid voor de uitvoeringspraktijk én met het oog op de in dit wetsvoorstel geïntroduceerde strafbaarstelling. Daartoe wordt de wijziging zorgvuldig afgestemd met de politie, de Koninklijke marechaussee, de bijzondere opsporingsdiensten en het openbaar ministerie. Bij de wijziging wordt nadrukkelijk rekening gehouden met de nieuwe strafbepaling. De voorschriften moeten zo precies mogelijk worden geformuleerd, zodat het voor een opsporingsambtenaar duidelijk is hoe hij dient te handelen en het daarmee voorzienbaar is wanneer hij zich schuldig maakt aan het voorgestelde delict van artikel 372 Sr. Tegelijkertijd moeten de regels de opsporingsambtenaar voldoende handelingsruimte laten om adequaat te kunnen optreden in situaties waarin dit van hem wordt verwacht. De leden van de VVD-fractie vragen voorts of het wetsvoorstel al in werking zal treden voordat de geweldsinstructie is herzien. Hiermee hangt samen de vraag van de leden van de PVV-fractie of de inwerkingtreding van het wetsvoorstel (mede) afhankelijk zal zijn van de inwerkingtreding van de nieuwe Ambtsinstructie. Hierop kan ik antwoorden dat de respectievelijke momenten van inwerkingtreding van de wijziging Ambtsinstructie tweede tranche en van dit wetsvoorstel op elkaar zullen worden afgestemd. Het wetsvoorstel zal, wanneer het tot wet is verheven, niet eerder in werking treden dan de wijziging Ambtsinstructie tweede tranche. Voor de wijziging Ambtsinstructie eerste tranche geldt dat deze eerder in werking kan treden.

De leden van de PvdA-fractie merken terecht op dat het in verband met de introductie van een nieuwe strafbaarstelling en een specifieke strafuitsluitingsgrond van groot belang is dat opsporingsambtenaren van tevoren weten wat wel en niet is toegestaan. Deze leden vragen of de huidige Ambtsinstructie dan wel Aanwijzing handelwijze geweldsaanwending op dit moment voldoende is toegerust en specifiek genoeg is. Op dit moment is de wijziging Ambtsinstructie tweede tranche in voorbereiding waarbij de regels omtrent het gebruik van geweldsmiddelen worden herzien en waar nodig worden aangevuld. Hierboven ben ik in antwoord op vragen van de leden van de fracties van de VVD en de PVV reeds ingegaan op deze wijziging van de Ambtsinstructie. Ik veroorloof mij hier kortheids halve naar dat antwoord te verwijzen.

De leden van de PvdA-fractie begrijpen dat in de Aanwijzing handelwijze geweldsaanwendingen van het OM is vastgelegd welke procedure moet worden gevolgd bij vuurwapengebruik en gebruik van overige geweldsmiddelen. Het antwoord op de vraag van deze leden of daaronder ook geweldsaanwendingen vallen zonder hulp van geweldsmiddelen, waarbij de politieambtenaar zelf het geweld toepast – bijvoorbeeld in het geval van een nekklem – luidt bevestigend. In de Aanwijzing geweldsaanwending (politie)ambtenaar van het OM is vastgelegd welke procedure wordt gevolgd naar aanleiding van vuurwapengebruik door opsporingsambtenaren met enig lichamenlijk letsel of de dood tot gevolg en naar aanleiding van overige geweldsaanwendingen door opsporingsambtenaren, met zwaar lichamenlijk letsel of de dood tot gevolg. Bij deze laatste categorie geweldsaanwendingen kan gebruik zijn gemaakt van een

gewelddmiddel, maar dat hoeft niet. Ook geweld met bijvoorbeeld de vuisten of de door de leden genoemde nekklem vallen hieronder, mits dit zwaar lichamelijk letsel of de dood tot gevolg heeft gehad. De leden van de PvdA-fractie vragen of de regering het nodig acht om deze Aanwijzing nader te specificeren en uit te breiden. Ik ben het met deze leden eens dat met de introductie van het feitenonderzoek, dat in veel gevallen in de plaats zal komen van een regulier strafrechtelijk onderzoek, het voor de hand ligt om de Aanwijzing hierop aan te passen. Het openbaar ministerie heeft toegezegd de Aanwijzing in overeenstemming te zullen brengen met de nieuwe regelgeving.

De leden van de fracties van het CDA en de PVV vragen naar de stand van zaken omtrent de wijziging van de Ambtsinstructie die een nieuwe systematiek van melden, registratie en beoordeling van een geweldsaanwending mogelijk maakt. Zoals hiervoor al is aangegeven wordt de wijziging Ambtsinstructie eerste tranche, na akkoord van de ministerraad, voor advies aan de Afdeling advisering van de Raad van State aanhangig gemaakt.

De leden van de SGP-fractie constateren dat de regering op dit moment werkt aan een meer eenduidige vorm van intern onderzoek. Deze leden ontvangen graag meer inzicht in het precieze traject en wat hierin naar verwachting concreet zal worden besloten. In de nieuwe systematiek van melden, registreren, beoordelen en terugkoppelen van een geweldsaanwending blijft de verplichting om een geweldsaanwending te melden en te registreren en in bepaalde gevallen de geweldsaanwending ter kennis te geven aan het openbaar ministerie in een iets aangepaste vorm bestaan. Nieuw ten opzichte van de huidige Ambtsinstructie is de verplichting voor onder meer de korpschef (voor politieambtenaren in dienst bij het landelijke politiekorps) om in een groot aantal gevallen – waaronder het aanwenden van geweld dat de dood dan wel lichamelijk letsel van meer dan geringe betekenis heeft veroorzaakt en het gebruik van een vuurwapen – het aangewende geweld te beoordelen – ook wanneer de rijksrecherche onderzoek doet – en de ambtenaar die het geweld heeft aangewend tussentijds te informeren over de voortgang. Ook nieuw is de verplichting voor onder meer de korpschef om een registratie bij te houden van de geweldsaanwendingen en van de kennisgevingen aan het openbaar ministerie en zorg te dragen voor een jaarlijkse publicatie van een zakelijke weergave van deze meldingen en kennisgevingen.

2.3 Vervolg van opsporingsambtenaren

De leden van de VVD-fractie vragen hoe wordt omgegaan met een opsporingsambtenaar die niet volgens de geweldsinstructie geweld heeft gebruikt, maar handelde uit noodweer. Hierboven is reeds het een en ander opgemerkt over de wijziging Ambtsinstructie tweede tranche. Beoogd wordt daarbij ook te voorzien in regels voor de opsporingsambtenaar om met gebruik van geweld direct gevaar voor het leven van personen of voor het ontstaan van zwaar lichamelijk letsel af te wenden. Deze afweerbevoegdheid schept de mogelijkheid voor de opsporingsambtenaar om overeenkomstig zijn taakstelling daadkrachtig in te grijpen in een gevaarsituatie die tegen hemzelf, een collega of een burger is gericht. Een beroep op noodweer(exces) op grond van het Wetboek van Strafrecht blijft uiteraard wel mogelijk, maar zal in dergelijke gevallen veel minder snel nodig zijn. Door opname van deze regel in de Ambtsinstructie handelt de opsporingsambtenaar die geweld gebruikt om zichzelf of een ander te beschermen tegen direct gevaar immers niet (langer) in strijd met zijn geweldsinstructie en zal van vervolging op grond van de in dit wetsvoorstel geïntroduceerde strafbepaling niet snel sprake zijn.

De leden van de fracties van de VVD en de SGP vragen – samengevat – voorts of dit wetsvoorstel een oplossing biedt voor de lange duur van een feitenonderzoek en een eventueel opsporingsonderzoek, en de hiermee gepaard gaande onzekerheid voor de betrokken opsporingsambtenaar. Zij vragen of de regering er alles aan doet om te bevorderen dat de in de memorie van toelichting genoemde zes weken daadwerkelijk veel korter worden, zoals ook in de motie-Van der Staaij (Kamerstukken II 2016/17, 34 550-VI, nr. 72) is gevraagd. De leden van de CDA-fractie kijken uit naar de uitkomst van het overleg dat de regering voert met het OM en de rijksrecherche ten aanzien van de termijn waarbinnen onderzoek wordt gedaan. Zij vragen zekerheidshalve of de inzet van de regering er daarbij op gericht is deze termijn te verkorten, overeenkomstig de wens van een meerderheid van de Kamer. Met de leden van de fracties van de VVD, de SGP en het CDA ben ik van mening dat het van groot belang is dat opsporingsambtenaren tegen wie een klacht of een aangifte wordt ingediend niet belemmerd worden in hun functioneren door langdurige onzekerheid over de reactie op deze klacht of aangifte. Snelheid verhoudt zich in deze echter moeilijk tot zorgvuldigheid, zoals ik Uw Kamer reeds mededeelde in reactie op de motie-Van der Staaij (Kamerstukken II 2016/17, 29 628, nr. 698). Momenteel geldt als uitgangspunt dat een termijn van zes weken wordt gehanteerd voor het doen van onderzoek en het geven van uitsluitel. Het verkorten van die termijn zal afbreuk doen aan de zorgvuldigheid en grondigheid van het onderzoek. Transparantie over het gebruik van geweld door de overheid en het afleggen van verantwoording hierover zijn begrippen die in een democratische rechtsstaat onlosmakelijk verbonden zijn met het geweldsmonopolie van de overheid. Hierbij moeten aan de zorgvuldigheid en grondigheid van het onderzoek naar de rechtmatigheid van het geweldgebruik geen concessies worden gedaan. Zelfs bij het hanteren van eerdergenoemde termijn van zes weken komt het voor dat vertraging optreedt. Dit kan het gevolg zijn van ingewikkeld technisch onderzoek, maar het wordt ook niet zelden veroorzaakt door het uitvoeren van aanvullend onderzoek op verzoek van de raadsman van de betrokken opsporingsambtenaar. De mogelijkheid om een dergelijk verzoek te doen behoort tot de rechten van de betrokken opsporingsambtenaar, reden waarom ik daar geen beperkingen op kan en wil aanbrengen. Met voorliggend wetsvoorstel kan niet worden voorkomen dat onderzoek in voorkomende gevallen langer duurt. Zoals ik in mijn reactie op de motie-Van der Staaij (Kamerstukken II 2016/17, 29 628, nr. 698) aangaf, zal ik evenwel bezien hoe afspraken met betrokken derde partijen (zoals bijvoorbeeld het Nederlands Forensisch Instituut) kunnen worden gemaakt om onderzoeken naar geweldgebruik door opsporingsambtenaren, ook in het licht van het bredere publieke belang, te prioriteren. Ook zal ik bezien welke verbeteringen aangebracht kunnen worden in de communicatie over de voortgang met zowel de betrokken opsporingsambtenaar als het slachtoffer en eventuele nabestaanden.

De leden van de PvdA-fractie stellen terecht vast dat het nieuwe stelsel zich vooral richt op het voorgestelde nieuwe delict van schending van de geweldsinstructie. Mocht uit een feitenonderzoek blijken dat de opsporingsambtenaar zich aan de geweldsinstructie heeft gehouden, dan leidt dat tot vrijspraak, zo lezen deze leden de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel. Zij vragen hoe vrijspraak in dit geval moet worden uitgelegd. Ook de leden van de PVV-fractie stellen de vraag of het niet de bedoeling is van het wetsvoorstel dat de officier van justitie, in de regel na het voorgestelde feitenonderzoek, een besluit neemt dat ook kan luiden dat niet wordt overgegaan tot vervolging. Wanneer de officier van justitie uit een feitenonderzoek concludeert dat de betrokken opsporingsambtenaar conform de geweldsinstructie heeft gehandeld, dan ligt het, waarmee ik de veronderstelling van de leden van de PVV-fractie kan

bevestigen, in de rede dat geen vervolging wordt ingesteld. Een onderzoek naar geweldgebruik leidt dus niet steeds tot een strafzaak. Blijkt uit het feitenonderzoek dat niet conform de geweldsinstructie is gehandeld, dan kan de officier van justitie een regulier strafrechtelijk onderzoek instellen, waarin zo nodig verder onderzoek kan worden verricht naar het geweldgebruik. Besluit de officier van justitie over te gaan tot vervolging van de betrokken opsporingsambtenaar, dan zal het in de meeste gevallen gelet op de specifieke situatie waarin de opsporingsambtenaar heeft gehandeld passender zijn om dit te doen ter zake van overtreding van de op deze situatie toegesneden nieuwe strafbaarstelling dan wegens overtreding van een algemeen geweldsdelict. De introductie van de nieuwe strafbaarstelling doet evenwel niet af aan het opportuniteitsbeginsel van het openbaar ministerie. Wanneer de officier van justitie hier aanleiding toe ziet, kan nog steeds de keuze worden gemaakt te vervolgen voor de algemene geweldsdelicten. In de huidige praktijk doen zich ook situaties voor waarin weliswaar de geweldsinstructie is geschonden, maar deze schending niet zo substantieel is dat het OM vervolging noodzakelijk acht. Het komt wel voor dat het OM in een dergelijke situatie oordeelt dat in verband met het feit dat binnen de (politie)organisatie afdoende disciplinaire maatregelen tegen de betrokken opsporingsambtenaar worden genomen, van vervolging wordt afgezien. Het wetsvoorstel brengt geen verandering in dit vervolgingsbeleid. Het is niet goed mogelijk om – zoals ik de vraag van de leden van de PvdA-fractie begrijp – een grens aan te geven tussen vervolging voor de nieuwe strafbaarstelling en voor een algemeen geweldsdelict als mishandeling. Wel benadruk ik, zoals ik hierboven reeds heb gedaan, dat vervolging voor de nieuwe strafbaarstelling voorop staat, nu deze zich specifiek richt op opsporingsambtenaren en rekening houdt met hun taak en positie. Naar het mij voorkomt zal vervolging voor een algemeen geweldsdelict niet snel zijn aangewezen. Hierbij merk ik op dat het nieuwe delict is bedoeld voor die gevallen waarin het schenden van de geweldsinstructie het gevolg is van een verwijtbare inschattingfout of onvoorzichtigheid van de opsporingsambtenaar, een situatie waarin het vervolgen voor een algemeen geweldsdelict vaak minder aangewezen is, juist vanwege de taak van de opsporingsambtenaar. Die taak brengt hem per definitie in situaties waarin hij genoodzaakt is gebruik te maken van zijn geweldsbevoegdheid. Deze plicht tot optreden in overeenstemming met de daarvoor geldende zorgvuldigheidsvoorschriften rechtvaardigt een beoordeling die afwijkt van de reguliere geweldsdelicten. Daarvoor is geen plaats in gevallen waarin de opsporingsambtenaar opzettelijk zijn geweldsinstructie heeft geschonden waardoor een ander lichamelijk letsel heeft opgelopen. Wanneer een opsporingsambtenaar opzettelijk de geweldsinstructie schendt, verliest de redengeving voor een afwijkende strafrechtelijke rechtspositie van de opsporingsambtenaar ten opzichte van ieder ander haar legitimatie, gezien de ernst van het gedrag van de opsporingsambtenaar en het verwijt dat hem treft. In dat geval ligt vervolging voor een algemeen geweldsdelict als mishandeling of doodslag meer in de rede.

3. Wettelijk kader voor onderzoek naar geweldgebruik door opsporingsambtenaren

De vraag van de leden van de VVD-fractie of alleen bij geweldsaanwendungen die zwaar lichamelijk letsel of de dood tot gevolg hebben, onderzoek wordt verricht naar de vraag of conform de geweldsinstructie is gehandeld, beantwoord ik ontkennend. Bij de beantwoording van deze vraag stel ik voorop dat met de introductie van een nieuw onderzoekskader – het feitenonderzoek – geen verandering is beoogd in de verdeling van de onderzoeken naar geweldgebruik tussen de rijksrecherche en de organisatie waarvan de opsporingsambtenaar deel uitmaakt.

Uitgangspunt blijft dat gevallen waarin het geweldgebruik door de opsporingsambtenaar heeft geleid tot zwaar lichamelijk letsel of de dood en gevallen waarin het vuurwapen is gebruikt en dit heeft geleid tot in ieder geval enig lichamelijk letsel – naast het interne onderzoek, waarbij zo nodig disciplinaire sancties kunnen worden opgelegd – worden onderzocht door de rijksrecherche. Deze gevallen zullen binnen het kader van het feitenonderzoek worden onderzocht. De meeste overige gevallen worden intern door de betrokken organisatie onderzocht. Hieronder valt, zo beantwoord ik de vraag van deze leden dienaangaande, het gebruik van het vuurwapen zonder dat dit enig lichamelijk letsel heeft veroorzaakt. Overigens kan de uitkomst van een intern onderzoek aanleiding zijn om het OM in kennis te stellen van de geweldsaanwending, voor zover daarvoor direct na het voorval nog geen aanleiding bestond. Hierop kan het OM besluiten om een feitenonderzoek of direct een regulier strafrechtelijk onderzoek in te stellen. Met de hiervoor reeds gememoreerde wijziging Ambtsinstructie eerste tranche zal in de Ambtsinstructie de juridische basis worden gevormd voor de inrichting van een landelijk eenduidig proces voor het melden, registeren, beoordelen en terugkoppelen van geweldsaanwendingen. Gewerkt wordt aan een meer eenduidige vorm voor het intern onderzoeken en beoordelen van geweldsaanwendingen. Naast het afleggen van verantwoording over de geweldsaanwending is dit onderzoek tevens bedoeld om ervoor te zorgen dat het lerend vermogen – en daarmee de professionaliteit – van de betrokken organisatie toeneemt.

De leden van de VVD-fractie vragen verder hoe onderhavig wetsvoorstel zich in dit kader verhoudt tot de lopende pilots met betrekking tot het toevoegen van lange wapenstokken en tasers² als geweldmiddelen aan de politie. Het antwoord hierop luidt dat wanneer het gebruik van deze geweldmiddelen leidt tot lichamelijk letsel van meer dan geringe betekenis of het aanwenden van deze geweldmiddelen naar het oordeel van de hulpofficier van justitie daartoe aanleiding geeft, het geweldgebruik intern door de politieorganisatie zal worden onderzocht. Mocht het gebruik van deze geweldmiddelen in voorkomend geval leiden tot zwaar lichamelijk letsel of de dood, of wanneer hier anderszins aanleiding toe bestaat, dan zal bovendien de rijksrecherche onder leiding van de officier van justitie onderzoek doen naar het voorval. Overigens maken de pilots met de uitschuifbare wapenstok – ik begrijp dat de leden van de VVD-fractie hierop doelen, nu mij geen pilot met de lange wapenstok bekend is – en het stroomstootwapen in de basisteams van de politie geen onderdeel uit van onderhavig wetsvoorstel. De uitschuifbare wapenstok is inmiddels aangewezen als wapenstok en vervangt sinds medio 2018 geleidelijk de huidige korte wapenstok.³ Het stroomstootwapen is thans uitsluitend toegekend aan ambtenaren die behoren tot een aanhoudings- en ondersteuningsteam. Indien wordt besloten het stroomstootwapen eveneens toe te kennen aan andere ambtenaren van politie, dient zulks te worden geregeld bij het Besluit bewapening en uitrusting politie. Bij brief van 1 juni 2018 heb ik toegezegd uw Kamer te berichten – nadat ik hieromtrent advies heb ontvangen van de korpschef – over de vraag of en onder welke omstandigheden het wenselijk lijkt het stroomstootwapen aan de reguliere bewapening van de opsporingsambtenaar werkzaam bij de politieorganisatie toe te kennen (*Kamerstukken II 2017–18, 29 628, nr. 779*).

² Taser is een merknaam van het stroomstootwapen. Hierna zal steeds de term stroomstootwapen worden gebruikt.

³ Artikel 13, eerste lid, onderdeel b, van het Aanwijzingsbesluit bewapening en uitrusting politie 2018.

De leden van de VVD-fractie stellen dat een tot op heden veel gehoord argument om de opsporingsambtenaar als verdachte aan te merken, is dat de rechtsbescherming op deze wijze het beste is gewaarborgd. Deze leden willen graag weten of met dit wetsvoorstel de rechtsbescherming even optimaal is. Met deze leden deel ik de opvatting dat het van groot belang is dat de opsporingsambtenaar tijdens het voorgestelde feitenonderzoek dezelfde mate van rechtsbescherming geniet als wanneer hij zou zijn aangemerkt als verdachte in een regulier strafrechtelijk onderzoek. Om die reden wordt aan artikel 27, derde lid, Sv «de opsporingsambtenaar die in de uitoefening van zijn functie geweld heeft gebruikt en ten aanzien van welk geweldgebruik een feitenonderzoek is ingesteld» toegevoegd. In artikel 27, derde lid, Sv worden aan de daar genoemde categorieën personen die geen verdachte zijn, de rechten toegekend die aan de verdachte in het Wetboek van Strafvordering toekomen. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het zwijgrecht (artikel 29, eerste lid, Sv). De leden van de PVV-fractie wijzen er terecht op dat dit ook betekent dat de opsporingsambtenaar expliciet op dit zwijgrecht moet worden gewezen (artikel 29, tweede lid, Sv). Ook van groot belang zijn het recht op inzage in relevante stukken (artikel 32 Sv), het recht op rechtsbijstand (artikel 28, eerste lid, Sv), het recht op consultatie van een raadsman voorafgaand aan het verhoor (artikelen 28b en 28c Sv) en het recht op verhoorbijstand (artikel 28d Sv).

De leden van de SP-fractie vragen of het voorgestelde feitenonderzoek een uitbreiding is van het instrumentarium van de rijksrecherche om onderzoek te doen naar een geweldsaanwending door een opsporingsambtenaar. Het antwoord hierop luidt dat de bevoegdheden die tijdens het feitenonderzoek op grond van het nieuwe artikel 511aa, eerste lid, Sv kunnen worden uitgeoefend, het instrumentarium van de rijksrecherche de jure niet uitbreiden. Deze bevoegdheden kunnen in een onderzoek naar geweldgebruik door een opsporingsambtenaar reeds door de rijksrecherche worden uitgeoefend, maar daarvoor moet de opsporingsambtenaar dan wel zijn aangemerkt als verdachte. Dit vereiste geldt in het feitenonderzoek niet. Daarin wordt de opsporingsambtenaar niet als verdachte aangemerkt, maar kunnen toch een aantal onderzoeksbevoegdheden worden ingezet. In die zin kunnen door de rijksrecherche in het voorgestelde feitenonderzoek de facto wel meer bevoegdheden worden toegepast dan nu het geval is in onderzoeken naar geweldgebruik door opsporingsambtenaren, omdat daarin de betrokken opsporingsambtenaar in beginsel als getuige wordt aangemerkt.

Deze leden vragen voorts of de regering in kan gaan op de zorgen van de Nederlandse Orde van Advocaten, dat de schijn van partijdigheid kan worden gewekt. Ik deel deze zorgen niet. Bij het introduceren van het feitenonderzoek als nieuw kader voor het verrichten van onderzoek naar geweldgebruik door een opsporingsambtenaar, staat voorop dat het noodzakelijk is dat goed en gedegen onderzoek wordt gedaan naar de toedracht van het geweldgebruik en naar de rechtmatigheid ervan. Hierbij kan het noodzakelijk zijn om een aantal onderzoeksbevoegdheden in te zetten. Een voorwaarde voor de uitoefening hiervan is dat een verdenking bestaat van een strafbaar feit. Vanwege zijn geweldbevoegdheid bestaat er evenwel, wanneer de opsporingsambtenaar daadwerkelijk geweld toepast, meestal niet direct een vermoeden van een strafbaar feit. De opsporingsambtenaar is immers onder voorwaarden bevoegd om geweld te gebruiken. Het onderzoek zal daarom in eerste instantie gericht zijn op het toetsen van het geweldgebruik aan deze voorwaarden, die voor een groot deel zijn vastgesteld in de Ambtsinstructie, alvorens wordt overgegaan tot toetsing binnen een strafrechtelijke context. Het direct aanmerken van de betrokken opsporingsambtenaar als verdachte ligt daarom niet in de rede. Onder de huidige regeling, waarin de opsporingsambtenaar in beginsel als getuige wordt aangemerkt, heeft dit tot

consequentie dat veel onderzoeksbevoegdheden niet kunnen worden ingezet. Om te garanderen dat goed en gedegen onderzoek kan worden gedaan, met gebruikmaking van de benodigde onderzoeksbevoegdheden, zullen deze bevoegdheden in het kader van het feitenonderzoek wel kunnen worden toegepast, zonder dat de voorwaarde geldt dat sprake is van een verdenking. Dit betekent evenwel geenszins dat een opsporingsambtenaar nooit als verdachte zal worden aangemerkt. Wanneer op voorhand ernstige twijfel bestaat over de rechtmatigheid van het handelen van de opsporingsambtenaar of wanneer uit het feitenonderzoek naar voren komt dat niet rechtmatig is gehandeld of dat hier twijfel over bestaat, dan zal vanzelfsprekend een regulier strafrechtelijk onderzoek worden gestart waarin de betrokken opsporingsambtenaar wordt aangemerkt als verdachte.

De leden van de CDA-fractie vragen de regering in te gaan op concrete voorbeelden uit de (rechts)praktijk, waaruit blijkt dat de positie van de opsporingsambtenaar in het huidige wettelijke stelsel onvoldoende tot uiting komt. Deze leden menen dat deze voorbeelden er, gelet op de discussie en nieuwsgaring in de afgelopen jaren, wel degelijk zijn geweest en dat het de onderbouwing van het wetsvoorstel zou versterken als de regering hier ook naar verwijst. Zij stellen dat dit tevens een effectief weerwoord zou kunnen bieden aan onder meer de veronderstelling van de Afdeling advisering van de Raad van State dat de nieuwe strafuitsluitingsgrond louter van symbolische betekenis zou zijn. Graag benadruk ik dat dit wetsvoorstel vooral is ingegeven door de overtuiging dat in het wettelijk stelsel verbeteringen zijn aan te brengen waardoor bij onderzoek naar geweldsaanwendungen door opsporingsambtenaren de toetsing aan de geweldinstructie als primair vertrekpunt geldt. Met het nieuwe feitenonderzoek wordt beoogd te komen met een kader voor onderzoek naar geweldgebruik door opsporingsambtenaren, waarin de rechtspositie van de betrokkenen – anders dan nu het geval is – uniform is geregeld. De positie van de betrokken opsporingsambtenaar – getuige of verdachte – is niet meer afhankelijk van de noodzaak om in het concrete geval bepaalde onderzoeksbevoegdheden uit te oefenen. Binnen het nieuwe kader kan het noodzakelijke gedegen onderzoek naar geweldgebruik plaatsvinden, terwijl tegelijkertijd rekening wordt gehouden met de met zijn taak en bevoegdheden samenhangende bijzondere positie van de opsporingsambtenaar, die hem onderscheidt van ieder ander die geweld heeft gebruikt. Dit wordt verder benadrukt door de voorgestelde strafbaarstelling en strafuitsluitingsgrond. Daarmee wordt beter dan nu het geval is tot uitdrukking gebracht dat opsporingsambtenaren anders dan burgers onder voorwaarden geweld mogen gebruiken. Toetsing van dit geweld aan de voor opsporingsambtenaren geldende geweldsinstructie in plaats van toetsing aan de algemene geweldsdelicten – die als uitgangspunt hebben dat het gebruiken van geweld is verboden; een uitgangspunt dat onder voorwaarden niet geldt voor opsporingsambtenaren – staat hierbij als gezegd voorop.

De leden van de CDA-fractie vragen een reactie van de regering op de vraag van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak waarom niet is gekozen voor de inzet van het tuchtrecht als normering van vormen van geweld door opsporingsambtenaren.

Ik kies ervoor om te komen met een zorgvuldig afgewogen systeem, waarin een integrale benadering het uitgangspunt is. In dit systeem is zowel een rol weggelegd voor de desbetreffende organisatie zelf, die de met het geweldsmonopolie verbonden plicht heeft om verantwoording af te leggen over het toegepaste geweld – en hieruit in breder verband lering kan trekken – en om het handelen van een individuele ambtenaar te beoordelen, als het OM, dat zo nodig met behulp van de expertise van de rijksrecherche onafhankelijk onderzoek verricht naar het handelen van

opsporingsambtenaren, ook met het oog op het bredere maatschappelijke belang van (transparante) controle op overheidsgeweld. Van geweldgebruik moet intern bij de desbetreffende organisatie melding worden gedaan, waarna zo nodig intern een onderzoek kan worden ingesteld. De uitkomst van dit onderzoek kan aanleiding geven een traject op te starten om te komen tot een disciplinaire maatregel. Ernstige gevallen van geweldgebruik worden na de interne melding ter kennis van het OM gebracht. Het gaat dan om die gevallen waarin een vuurwapen is gebruikt, met enig lichamelijk letsel tot gevolg, en overige gevallen van geweldgebruik die hebben geleid tot zwaar lichamelijk letsel of de dood en gevallen waarin er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat het aanwenden van geweld zwaar lichamelijk letsel heeft veroorzaakt. Ook gevallen die niet vallen onder voornoemde categorieën, maar waarin het aanwenden van geweld naar het oordeel van de bevoegde functionaris van de desbetreffende organisatie (bij de politie is dat de korpschef) daartoe aanleiding geeft, worden ter kennis van het OM gebracht. In die gevallen wordt in het nieuwe stelsel in beginsel een feitenonderzoek ingesteld, uitgevoerd door de rijksrecherche. Dit onderzoek kan aanleiding geven tot het instellen van een regulier strafrechtelijk onderzoek. Naarmate de gevolgen van het geweldgebruik – in de vorm van lichamelijk letsel of de dood – ernstiger zijn of er grotere twijfel bestaat omtrent de zorgvuldigheid van het handelen van de betrokken opsporingsambtenaar, is een grotere rol weggelegd voor het OM. Belangrijk is ook dat er een zekere wisselwerking bestaat tussen het interne onderzoek en de disciplinaire afhandeling door de organisatie waarvan de opsporingsambtenaar deel uitmaakt en het onderzoek en een eventuele vervolging door het OM. Een intern onderzoek kan aanleiding zijn om de officier van justitie op de hoogte te brengen van een geval van geweldgebruik – waar dit voorafgaand aan het onderzoek nog niet het geval was – en door het bevoegd gezag genomen (vergaande) disciplinaire maatregelen kunnen voor de officier van justitie aanleiding zijn om een lagere straf te eisen of helemaal niet tot vervolging van de betrokken opsporingsambtenaar over te gaan. Belangrijk in deze integrale benadering vind ik dat, naar gelang de omstandigheden van het concrete geval, ook jegens de maatschappij op transparante wijze verantwoording kan worden afgelegd in de vorm van strafrechtelijke vervolging en een oordeel van een rechter. Bovendien wordt zo voorkomen dat spanning kan ontstaan met het EVRM en de jurisprudentie van het EHRM, inhoudende dat niet alleen gedegen onafhankelijk onderzoek wordt gedaan naar geweldgebruik door opsporingsambtenaren, maar ook dat dit onderzoek kan leiden tot bestraffing van de betrokkenen (EHRM 10 november 2005, nr. 52391/99, r.o. 324 (Ramsahai t. Nederland)).

De leden van de CDA-fractie vragen de regering voorts in te gaan op het verschil tussen de huidige werkwijze van de rijksrecherche ingeval een opsporingsambtenaar zijn (vuur)wapen heeft gebruikt met letsel of de dood tot gevolg en het voorgestelde feitenonderzoek. Deze leden verwijzen hierbij naar de Aanwijzing taken en inzet rijksrecherche. In deze beleidsregel staat vermeld dat de rijksrecherche alleen feitenonderzoeken en opsporingsonderzoeken verricht. Deze leden vragen of het nieuw voorgestelde feitenonderzoek het oude feitenonderzoek vervangt of dat voortaan sprake is van twee verschillende typen feitenonderzoek door de rijksrecherche. Het voorgestelde feitenonderzoek van artikel 511a Sv kan uitsluitend worden ingesteld om te onderzoeken of geweld door een opsporingsambtenaar is gebruikt conform de geweldsinstructie; een onderzoek dat nu nog plaatsvindt binnen de kaders van een regulier strafrechtelijk onderzoek, waarbij de betrokken opsporingsambtenaar in beginsel wordt aangemerkt als getuige, maar waarbij het soms voor de uitoefening van bepaalde onderzoeksbevoegdheden noodzakelijk is om hem als verdachte aan te merken. Het voorgestelde feitenonderzoek kan

enkel worden ingesteld onder de voorwaarden genoemd in het eerste lid van artikel 511a Sv. Het vormt daarmee nadrukkelijk niet het kader voor alle soorten feitenonderzoeken die de rijksrecherche uitvoert, maar alleen voor het feitenonderzoek naar het geweldgebruik door een opsporingsambtenaar. Op de vraag van de leden van de CDA-fractie of de regering de mening deelt dat wanneer er voortaan slechts één type feitenonderzoek bestaat (met inzet van bevoegdheden) het risico bestaat dat voortaan vaker bevoegdheden en dwangmiddelen zullen worden ingezet tegen opsporingsambtenaren, antwoord ik als volgt. Mijns inziens doet dit risico zich niet voor, doordat wettelijk is verankerd in welk geval het voorgestelde feitenonderzoek door de officier van justitie mag worden ingesteld. Op grond van artikel 511a, eerste lid, Sv kan dit alleen indien een ambtenaar, aan wie bij of krachtens artikel 7, eerste of negende lid, van de Politiewet 2012 of artikel 6, eerste lid, van de Wet op de bijzondere opsporingsdiensten de bevoegdheid geweld te gebruiken is toegekend, in de uitoefening van zijn functie geweld heeft gebruikt. Op grond van het tweede lid van deze bepaling richt dit feitenonderzoek zich vervolgens alleen op de beoordeling of het geweld is gebruikt in overeenstemming met de geweldsinstructie. In andere gevallen kan dus geen feitenonderzoek in de zin van artikel 511a, eerste lid, Sv worden ingesteld en kunnen niet de in artikel 511aa, eerste lid, Sv genoemde bevoegdheden worden uitgeoefend. In onderzoeken naar geweldgebruik door een opsporingsambtenaar worden nu ook al onderzoeksbevoegdheden uitgeoefend – omdat dit in de meeste gevallen noodzakelijk is – maar daarvoor moet de betrokken opsporingsambtenaar dan vaak wel worden aangemerkt als verdachte. In de praktijk gebeurt dat om die reden dan ook regelmatig. De verwachting is niet dat de introductie van het feitenonderzoek ertoe zal leiden dat in onderzoeken naar geweldgebruik door opsporingsambtenaren meer en vaker onderzoeksbevoegdheden zullen worden uitgeoefend dan thans het geval is.

De Aanwijzing taken en inzet rijksrecherche is een beleidsregel van het openbaar ministerie. Deze beleidsregel zal door het College van Procureurs-generaal naar aanleiding van de introductie van het nieuwe type feitenonderzoek worden aangepast, zo beantwoord ik de vraag van de leden van de CDA-fractie daarover.

De leden van de CDA-fractie vragen de regering meer inzicht te geven op welke wijze twijfel kan leiden tot het opstarten van een regulier opsporingsonderzoek in plaats van een feitenonderzoek. Ook willen deze leden weten of de regering doelt op twijfel van de zijde van de rijksrecherche of die van nabestaanden en/of de samenleving. Het onderzoek naar het geweldgebruik vindt plaats onder verantwoordelijkheid van de officier van justitie. De officier van justitie kan op grond van het voorgestelde artikel 511a, eerste lid, Sv bepalen dat een feitenonderzoek wordt ingesteld. Onderzoek binnen dit kader zal voorop staan, nu dit kader specifiek is toegesneden op onderzoek naar de rechtmatigheid van geweldgebruik door opsporingsambtenaren. Het staat de officier van justitie echter vrij om in plaats van dit onderzoek direct een regulier strafrechtelijk onderzoek in te stellen. Hiervan zal sprake zijn in die gevallen waarin er direct al rechtens relevante twijfel bestaat over de rechtmatigheid van het handelen van de opsporingsambtenaar. Van deze twijfel is sprake – zo beantwoord ik de vraag van de leden van de PVV-fractie hierover – wanneer uit feiten of omstandigheden een vermoeden van schuld aan het met dit wetsvoorstel te introduceren nieuwe strafbare feit schending van de geweldsinstructie voortvloeit, of aan een ander strafbaar feit waarbij tegelijkertijd het vermoeden bestaat dat de betrokken opsporingsambtenaar zich niet succesvol zal kunnen beroepen op de nieuwe strafuitsluitingsgrond, inhoudende dat hij heeft gehandeld in overeenstemming met de geweldsinstructie. Het gaat om twijfel bij de officier van justitie, als verantwoordelijke voor het onderzoek. Het voorgaande laat

onverlet dat de uitkomsten van een feitenonderzoek ertoe kunnen leiden dat dusdanige twijfel over de rechtmatigheid van het handelen van de opsporingsambtenaar ontstaat, dat de officier van justitie een regulier opsporingsonderzoek instelt, waarop eventueel vervolging van de betrokken opsporingsambtenaar kan volgen.

Het is moeilijk om, zoals de leden van de PVV-fractie verzoeken, voorbeelden te geven van een situatie waarin direct rechtens relevante twijfel bestaat over het handelen van de betrokken opsporingsambtenaar, omdat het steeds afhangt van de omstandigheden van het concrete geval. Het laat zich evenwel indenken dat wanneer direct duidelijk is dat de betrokken opsporingsambtenaar veel geweld heeft gebruikt tegen een persoon die reeds fysiek onder controle was, bijvoorbeeld doordat hij was geboeid en op de grond in bedwang werd gehouden door meerdere opsporingsambtenaren, de officier van justitie direct het vermoeden zal hebben dat het gebruikte geweld niet noodzakelijk en/of proportioneel was en daarmee niet overeenkomstig de geweldsinstructie is toegepast. In een dergelijk geval kan de officier van justitie besluiten om in plaats van een feitenonderzoek direct een regulier opsporingsonderzoek in te stellen. Dit zegt vanzelfsprekend nog niets over de uitkomst van dat onderzoek. De uitkomst van het onderzoek kan nog steeds zijn dat de betrokken opsporingsambtenaar conform de geweldsinstructie – dus rechtmatig – heeft gehandeld, waardoor hij succesvol een beroep kan doen op de nieuwe strafuitsluitingsgrond van artikel 42, tweede lid.

Bovenstaand voorbeeld laat zien dat niet snel sprake zal zijn van een situatie waarin direct een regulier strafrechtelijk onderzoek zal worden ingesteld.

De leden van de SGP-fractie vragen of het risico aanwezig is dat de door dit wetsvoorstel gewenste verduidelijking in de praktijk zal leiden tot meer onduidelijkheid voor de opsporingsambtenaar, omdat hij nog steeds geconfronteerd kan worden met een feitenonderzoek en een gewone strafvervolging. Deze leden vragen of deze samenloop wel gewenst is en hoe is gegarandeerd dat dit in de praktijk ook echt niet gebeurt. Voorts vragen zij hoe een dergelijke samenloop zich verhoudt tot het uitgangspunt dat iemand slechts éénmaal wordt beoordeeld voor hetzelfde feit. Ik reageer graag als volgt op deze vragen. Mijns inziens zal de introductie van het feitenonderzoek niet leiden tot meer onduidelijkheid voor de betrokken opsporingsambtenaar. Integendeel: ik ben van mening dat dit wetsvoorstel een duidelijk en uniform kader biedt, dat ervoor zorgt dat de betrokken opsporingsambtenaar beter weet waar hij aan toe is. Voorop staat het feitenonderzoek, waarbinnen het geweldgebruik centraal staat. Onderzocht wordt of dit geweldgebruik voldeed aan de eisen die de geweldsinstructie daaraan stelt. In de meeste gevallen zal met de afronding van het feitenonderzoek – wat leidt tot de conclusie dat het geweldgebruik conform de geweldsinstructie was – de zaak zijn afgedaan. Slechts in die gevallen waarin de resultaten van het feitenonderzoek leiden tot twijfel over de vraag of het geweldgebruik conform de geweldsinstructie was, zal een regulier opsporingsonderzoek zijn aangewezen. Daarbinnen zal dan worden onderzocht of de betrokken opsporingsambtenaar door de geweldsinstructie te schenden ook een strafbaar feit heeft begaan. Hierbij moet worden opgemerkt dat niet sprake zal zijn van twee volledig losstaande onderzoeken. Bij het afronden van het feitenonderzoek bepaalt de officier van justitie conform het voorgestelde artikel 511ab, eerste lid, Sv welke vervolgbeslissing wordt genomen. Wanneer deze beslissing luidt dat een regulier strafrechtelijk onderzoek zal worden ingesteld, zal het feitenonderzoek hierin naadloos overgaan. Daarmee hoop ik de leden van de SGP-fractie gerust te stellen; de betrokken opsporingsambtenaar zal niet na afronding van het feitenonderzoek plotseling en na lange tijd te maken krijgen met nog een regulier strafrechtelijk onderzoek. Hierbij benadruk ik ook graag dat geen

sprake zal zijn van samenloop van onderzoeken. Uit hun aard zullen een feitenonderzoek en een regulier strafrechtelijk onderzoek nooit gelijktijdig lopen. In de meeste gevallen zal alleen een feitenonderzoek plaatsvinden. Alleen wanneer dit feitenonderzoek leidt tot twijfel over de rechtmatigheid van het geweldgebruik, zal het feitenonderzoek worden opgevolgd door een regulier strafrechtelijk onderzoek. Een andere mogelijkheid is dat al direct een regulier strafrechtelijk onderzoek wordt gestart, in plaats van een feitenonderzoek. Hiervan zal alleen sprake zijn wanneer op voorhand (ernstige) twijfel bestaat omtrent de rechtmatigheid van het handelen van de opsporingsambtenaar en er om die reden een redelijk vermoeden van schuld aan een strafbaar feit is gerezen.

Met het uitgangspunt waarop de leden van de SGP-fractie wijzen, inhoudende dat iemand slechts éénmaal zou mogen worden beoordeeld voor hetzelfde feit, lijken deze leden te verwijzen naar het beginsel van *ne bis in idem*. Op grond van dat beginsel – dat is vastgelegd in artikel 68 Sr – mag iemand niet nogmaals worden vervolgd voor een feit waarover reeds onherroepelijk is beslist. Over een feit is onherroepelijk beslist wanneer de verdachte voor het feit is veroordeeld, ontslagen van alle rechtsvervolging of vrijgesproken. Ook een geëxecuteerde strafbeschikking en een voldane transactie wegens een strafbaar feit gelden als een onherroepelijke beslissing in de zin van artikel 68 Sr. De mogelijkheid dat een feitenonderzoek wordt opgevolgd door een regulier strafrechtelijk onderzoek is met dit beginsel niet in strijd, omdat dit er niet aan in de weg staat dat binnen verschillende kaders onderzoek wordt gedaan naar hetzelfde feit. Beide onderzoeken vinden plaats voordat over het feit onherroepelijk is beslist. Ten overvloede wijs ik er daarbij nog op dat beide onderzoeken een andere insteek kennen: het feitenonderzoek richt zich op het geweldgebruik, terwijl een regulier strafrechtelijk onderzoek zich richt op de betrokken opsporingsambtenaar.

4. Strafuitsluitingsgrond

De leden van de VVD-fractie vragen of de regering stapsgewijs kan schetsen hoe het proces verloopt indien een opsporingsambtenaar geweld heeft gebruikt. Deze leden willen weten wat er gebeurt vanaf het moment van geweldsaanwending tot aan het moment van eventuele strafrechtelijke vervolging, in welke situatie een politieambtenaar na een geweldsaanwending op non-actief wordt gesteld en in welke situatie een politieambtenaar zijn vuurwapen moet inleveren. In het verlengde hiervan willen deze leden weten hoe, indien strafrechtelijke vervolging uitblijft en blijkt dat een politieambtenaar conform de geweldsinstructie heeft gehandeld, de politieambtenaar wordt begeleid om zo snel mogelijk weer zijn taak te hervatten.

Wanneer een opsporingsambtenaar zijn vuurwapen heeft moeten gebruiken, heeft dat een diepe impact op eenieder die daarbij betrokken is, niet in het minst op de betrokken opsporingsambtenaar zelf. De leidinggevende heeft binnen de politieorganisatie een sleutelrol bij de opvang van de opsporingsambtenaar, zijn collega's en familieleden en zorgt dat deze opvang passend is. Het kan daarbij gaan om collegiale ondersteuning, psychische hulp of het vrijgesteld worden van werkzaamheden. Dit geldt niet alleen voor de periode meteen na de geweldsaanwending, maar voor de gehele periode die de beoordeling hiervan duurt. De betrokken politieambtenaar kan tijdens het onderzoek bijstand krijgen van een advocaat uit de zogeheten advocatenpool, waaraan advocaten deelnemen die ervaring hebben in het bijstaan van politieambtenaren na geweldgebruik en die verder worden getraind in het speciale karakter van het politievak. De politieambtenaar kan uiteraard ook een andere advocaat kiezen. De kosten van de bijstand worden gedragen door de politieorganisatie. De advocaat staat de politieambtenaar gedurende het gehele traject bij.

Uitgangspunt is dat de opsporingsambtenaar gedurende het onderzoek zijn gebruikelijke werkzaamheden blijft verrichten. De politiechef van de eenheid waarbinnen de desbetreffende politieambtenaar werkzaam is, bepaalt op basis van de voorliggende feiten en omstandigheden (of naar aanleiding van een disciplinair onderzoek) of hiervan wordt afgeweken. De door hem te maken afweging is afhankelijk van alle feiten en omstandigheden en om die reden erg casuïstisch van aard. Daarom kan niet in zijn algemeenheid worden gezegd wanneer de betrokken opsporingsambtenaar andere werkzaamheden dient te verrichten, op non-actief wordt gesteld of zijn dienstwapen dient in te leveren. De politieambtenaar wordt desgewenst begeleid door een docent IBT tijdens de werkzaamheden.

De leden van de SP-fractie delen de opvatting dat er een grotere erkenning moet komen voor de bijzondere positie waarin opsporingsambtenaren verkeren als het gaat om de toepassing van geweld. Dat zij een stap naar voren doen, waar anderen een stap naar achteren doen, vraagt helaas van hen soms dat zij daarbij geweld moeten gebruiken. Daarbij past volgens deze leden dan ook passende rechtsbescherming. Deze leden vragen mij – zo begrijp ik hun vraag – een nadere verduidelijking te geven van de huidige procedure en de met dit wetsvoorstel te introduceren procedure, eventueel aan de hand van een casus in de oude en in de nieuwe situatie. Ik illustreer de werking van de nieuwe regeling in vergelijking tot de huidige regeling graag aan de hand van het volgende voorbeeld. Een opsporingsambtenaar trekt bij de aanhouding van een ongewillige – vermoedelijk levensgevaarlijke – verdachte zijn vuurwapen, richt op het been van de verdachte en schiet, waarbij de verdachte gewond raakt aan dit been. Onder de huidige regeling zal in dit geval onder leiding van de officier van justitie door de rijksrecherche onderzoek worden verricht, omdat sprake is van vuurwapengebruik met enig lichamelijk letsel tot gevolg. Dit volgt uit de Aanwijzing handelwijze geweldsaanwending (politie)ambtenaar. Op grond van deze Aanwijzing wordt de betrokken opsporingsambtenaar in dit onderzoek – dat erop is gericht vast te stellen of een strafbaar feit is begaan – in beginsel aangemerkt als getuige en niet als verdachte, behalve wanneer er gerede twijfel bestaat dat het geweldgebruik niet gerechtvaardigd was. Nu bij gebreke aan een verdenking bepaalde onderzoeksbevoegdheden niet kunnen worden uitgeoefend, zoals het betreden van een woning van een derde waarin het geweld is aangewend of het vorderen van (bewakings-)camerabeelden, gebeurt het geregeld dat in de loop van het onderzoek de betrokken opsporingsambtenaar om instrumentele redenen toch als verdachte wordt aangemerkt. Zo kunnen toch alle noodzakelijke onderzoeksbevoegdheden worden uitgeoefend. Om dezelfde reden gebeurt het wel dat de betrokken opsporingsambtenaar reeds vanaf het begin van het onderzoek wordt aangemerkt als verdachte. Op basis van de resultaten van het onderzoek neemt de officier van justitie een vervolgingsbeslissing. Wanneer wordt besloten te vervolgen, dan is dit voor een algemeen geweldsdelict als (zware) mishandeling of doodslag. Bij de rechter kan de betrokken ambtenaar zich vervolgens beroepen op de algemene strafuitsluitingsgrond van artikel 42 Sr, inhoudende dat hij die een feit begaat ter uitvoering van een wettelijk voorschrift niet strafbaar is. Onder de nieuwe regeling zal de procedure er als volgt uit zien. Nu niet is beoogd het beleid aangaande welke gevallen worden onderzocht door de rijksrecherche onder leiding van de officier van justitie te wijzigen, zal ook in de nieuwe situatie – nu sprake is van gebruik van het vuurwapen met enige lichamelijk letsel tot gevolg – het geweldsincident worden onderzocht door de rijksrecherche. Dit onderzoek zal plaatsvinden binnen de kaders van het voorgestelde feitenonderzoek, waartoe de officier van justitie een bevel geeft. Dit is alleen anders wanneer op voorhand een verdenking van een strafbaar feit bestaat; dan wordt direct een regulier

strafrechtelijk onderzoek ingesteld. Zoals blijkt uit het voorbeeld dat ik eerder in deze nota naar aanleiding van het verslag gaf, zal hiervan echter slechts zelden sprake zijn. Het feitenonderzoek is niet gericht op de betrokken opsporingsambtenaar zelf, maar op het geweldgebruik. De ambtenaar wordt niet aangemerkt als verdachte, noch als getuige. Wel kunnen de benodigde onderzoeksbevoegdheden worden uitgeoefend, welke zijn opgesomd in het nieuwe artikel 511aa, eerste lid, Sv. Op basis van de resultaten van het feitenonderzoek neemt de officier van justitie een vervolgbeslissing. Deze beslissing kan inhouden dat – wanneer uit het feitenonderzoek voldoende blijkt dat conform de geweldsinstructie is gehandeld – de zaak kan worden gesloten. Wanneer op basis van het feitenonderzoek toch twijfel rijst over de rechtmatigheid van het geweldgebruik, kan de officier van justitie beslissen om een regulier opsporingsonderzoek in te stellen, waarbinnen de opsporingsambtenaar wordt aangemerkt als verdachte. Hiervan is alleen sprake wanneer uit het feitenonderzoek een vermoeden van schuld aan een strafbaar feit is gerezen. In de meeste gevallen zal de zaak dan ook eindigen na afloop van het feitenonderzoek. Wordt toch besloten een regulier strafrechtelijk onderzoek in te stellen en besluit de officier van justitie op basis van de resultaten daarvan tot vervolging over te gaan, dan zal vervolging voor het nieuwe delict van artikel 372 Sr – schending van de geweldsinstructie – hierbij het uitgangspunt zijn. Centraal staat dan de toets of de opsporingsambtenaar de geweldsinstructie heeft geschonden, terwijl bij de algemene dodelijke geweldsdelicten als mishandeling en doodslag de vraag centraal staat of opzet op de gevolgen van het geweldgebruik kan worden bewezen, te weten lichamelijk letsel respectievelijk de dood. Wordt toch besloten om te vervolgen voor een algemeen geweldsdelict, dan kan de betrokken opsporingsambtenaar zich bij de rechter beroepen op de nieuwe strafuitsluitingsgrond van artikel 42, tweede lid, Sr, inhoudende dat een opsporingsambtenaar die heeft gehandeld conform de geweldsinstructie niet strafbaar is.

5. Strafbaarstelling schending geweldsinstructie

De leden van de VVD-fractie vragen of het mogelijk is meer inzicht te krijgen in de wijze waarop beoordeeld zal worden of een opsporingsambtenaar in strijd met de geweldsinstructie heeft gehandeld en of wordt voldaan aan de nieuwe delictsomschrijving, het kwaliteitsdelict. Ik geef graag meer inzicht in deze beoordeling. Als voorbeeld neem ik het gebruik van het vuurwapen. Beoordeeld wordt of zich een situatie heeft voorgedaan waarin de betrokken opsporingsambtenaar het vuurwapen mocht gebruiken. In de Ambtsinstructie staat limitatief opgesomd in welke gevallen het vuurwapen mag worden gebruikt. Bij de beoordeling of zich een dergelijk geval voordeed, wordt rekening gehouden met de feiten en omstandigheden waaruit de betrokken opsporingsambtenaar in de gegeven situatie redelijkerwijs mocht en kon afleiden dat sprake was van zo een geval. Vervolgens wordt beoordeeld of de opsporingsambtenaar op een juiste, proportionele, wijze gebruik heeft gemaakt van het vuurwapen. Hierbij kan een rol spelen wat opsporingsambtenaren hierover in trainingen wordt aangeleerd, zoals dat in beginsel niet wordt gericht op het hoofd. Wanneer uit het voorgaande wordt geconcludeerd dat de geweldsinstructie is geschonden, ligt de vraag voor of de betrokken opsporingsambtenaar hier schuld aan had of dat hij de geweldsinstructie opzettelijk – waaronder ook voorwaardelijk opzet moet worden verstaan – schond. Van de eerste situatie is sprake wanneer de opsporingsambtenaar een (ernstige) inschattingsfout maakte; hij meende bijvoorbeeld dat de door hem aan te houden verdachte vuurwapengevaarlijk was, terwijl hiervoor onvoldoende aanwijzingen waren. De tweede situatie doet zich voor wanneer de betrokken opsporingsambtenaar zich aan de geweldsinstructie niets gelegen heeft laten liggen; hij wilde bijvoorbeeld koste wat

kost een verdachte aanhouden, terwijl hij wist dat in de gegeven situatie geen vuurwapen mag worden gebruikt. In de eerste situatie worden de bestanddelen van de nieuwe delictsomschrijving vervuld en ligt het voor de hand dat de betrokken opsporingsambtenaar voor dit nieuwe delict wordt vervolgd. In de tweede situatie zal, wanneer wordt besloten om te vervolgen, moeten worden gekozen voor een algemeen gewelddelict, zo beantwoord ik een vraag van de leden van de VVD-fractie dienaangaande. In antwoord op de vraag van deze leden over begeleiding van het slachtoffer en mogelijke nabestaanden, kan ik melden dat slachtoffers en nabestaanden tijdens het onderzoek door de rijksrecherche – en als hieraan bij het slachtoffer of de nabestaanden behoefte bestaat ook tijdens een eventuele vervolging, vaak in overleg met hun advocaat – worden bijgestaan door familierechercheurs van de rijksrecherche. Familierechercheurs zijn zelf niet betrokken bij het onderzoek; zij worden aangewezen om het slachtoffer of de nabestaanden te ondersteunen en vormen de schakel tussen het slachtoffer en de nabestaanden en de rijksrecherche, de organisatie waartoe de opsporingsambtenaar behoort en het openbaar ministerie. Zij geven informatie en uitleg over de rol van de rijksrecherche, zijn aanwezig bij een eventuele confrontatie tussen de betrokken opsporingsambtenaar en het slachtoffer of de nabestaanden en treden op als intermediair tussen de organisatie waartoe de opsporingsambtenaar behoort of de rijksrecherche en het slachtoffer of de nabestaanden. De familierechercheurs beantwoorden vragen van het slachtoffer of de nabestaanden en voorkomen dat er in de communicatie dingen fout gaan. Zij vervullen als aanspreekpunt voor het slachtoffer of de nabestaanden ook een belangrijke rol in mediagevoelige zaken, waarin deze kunnen worden geconfronteerd met (onjuiste) berichtgeving in de media.

De leden van de CDA-fractie lezen dat het uitdrukkelijk niet de bedoeling is dat wordt vervolgd voor het voorgestelde (nieuwe) delict en tegelijkertijd voor een algemeen geweldsdelict. De voornoemde leden vragen of het klopt dat dit tegelijkertijd ook niet kan worden uitgesloten door de regering en het om die reden niet wenselijk zou zijn wettelijk deze vervolgingsroute uit te sluiten. Ik onderschrijf dat het uitdrukkelijk niet de bedoeling is dat een opsporingsambtenaar cumulatief wordt vervolgd voor het voorgestelde delict en een algemeen geweldsdelict. Gelet op de ratio achter de nieuwe delictsomschrijving en de functie ervan, ga ik ervan uit dat dit in de praktijk ook niet zal gebeuren. Dit is evenwel anders voor wat betreft de mogelijkheid van een alternatieve tenlastelegging. Het valt voor te stellen dat een officier van justitie het gelet op de ernst van het feit aan de rechter wil overlaten of de betrokken opsporingsambtenaar wordt veroordeeld voor de speciale delictsomschrijving of voor een algemeen geweldsdelict. Die mogelijkheid wil ik de officier van justitie ook laten.

De leden van de SGP-fractie vragen in hoeverre ook bij de huidige geweldsinstructie al een beoordeling deel uitmaakt van de vraag of iemand binnen redelijke grenzen heeft gehandeld. Deze leden vragen of er niet altijd een bepaalde interpretatieruimte nodig is, gezien de beslissing die soms in een flits dient te worden gemaakt. Het klopt dat opsporingsambtenaren vaak binnen een zeer korte tijdspanne de afweging moeten maken om bijvoorbeeld hun vuurwapen te gebruiken tegen een aan te houden verdachte. Hierbij moeten zij onder meer inschatten welk gevaar er uitgaat van deze verdachte en of met een minder ingrijpend middel hetzelfde doel kan worden bereikt. Wanneer achteraf het gebruikte geweld wordt getoetst, zal worden beoordeeld of de betrokken ambtenaar gelet op de informatie die hij had tot de door hem genomen beslissing had mogen komen. Hierbij wordt – ook nu al – rekening gehouden met de omstandigheden van het geval, waaronder de beperkte tijd om tot een beslissing te komen.

De leden van de SGP-fractie merken op dat de regering aangeeft te hebben gekozen voor vergelijkbare bepalingen als de artikelen 136 en 137 van het Wetboek van Militair Strafrecht. Het valt deze leden op dat er geen specifieke aandacht is voor een bepaling als in artikel 138 Wetboek van Militair Strafrecht, het op bevel handelen in afwijking van de geweldinstructie. Zij vragen of dit klopt en of dit een bewuste keuze is. In verband daarmee vragen zij hoe er concreet mee dient te worden omgegaan als iemand het bevel krijgt geweld te gebruiken, terwijl dit volgens de geweldsinstructie niet is toegestaan. Deze leden willen weten of dan alsnog vervolging mogelijk is op basis van de algemene delictomschrijvingen. Zij vragen of in dat geval geen bijzondere strafuitsluitingsgrond noodzakelijk zou zijn. De geweldsinstructie – en meer in het bijzonder de Ambtsinstructie – bevat tot de individuele opsporingsambtenaar gerichte regels. Hij mag alleen geweld toepassen wanneer is voldaan aan de in deze regels vastgelegde vereisten. Dit betekent dat de opsporingsambtenaar steeds zelf verantwoordelijk is voor de afweging of hij in een bepaalde situatie geweld mag gebruiken en dus of hij conform de geweldsinstructie handelt. Wanneer een van de vereisten voor het gebruik van geweld het bevel van een meerdere is – waarvan bijvoorbeeld sprake is bij de inzet van traangas of optreden onder leiding van een ter plaatste aanwezige meerdere – en achteraf blijkt dit bevel onterecht te zijn gegeven, dan kan de betrokken opsporingsambtenaar zich in geval van vervolging beroepen op de strafuitsluitingsgrond van artikel 43 Sr, het opvolgen van een bevoegd gegeven ambtelijk bevel.

De leden van de SGP-fractie vragen in hoeverre gebruik kan worden gemaakt van tuchtrecht of een disciplinair traject en hoe dit zich verhoudt tot de nieuwe strafbaarstelling. Tevens vragen deze leden er aandacht voor dat in de verschillende regio's anders kan worden gehandeld. Zij vragen in hoeverre de verwachting is dat gekozen zal worden voor uniforme toepassing van de regels. Daarbij willen zij weten of het ook kan afhangen van de striktheid die in een regio gehanteerd wordt hoe snel iemand gevaar loopt. Graag beantwoord ik deze vragen in onderlinge samenhang als volgt. Met de hierboven reeds besproken wijziging Ambtsinstructie eerste tranche wordt het gehele proces van melden, registreren en beoordelen van geweldsaanwendungen alsmede de terugkoppeling daarvan herzien en landelijk geüniformeerd. Doordat het gehele proces in de Ambtsinstructie zal worden voorgeschreven en, wat betreft politieambtenaren in dienst van het landelijke politiekorps, (formeel) belegd bij de korpschef, wordt een uniforme toepassing gegarandeerd. Ook onder de wijziging Ambtsinstructie eerste tranche blijft het uitgangspunt dat gevallen waarin het geweldgebruik door de opsporingsambtenaar heeft geleid tot zwaar lichamelijk letsel of de dood en gevallen waarin het vuurwapen is gebruikt en dit heeft geleid tot in ieder geval enig lichamelijk letsel worden onderzocht door de rijksrecherche onder leiding van de officier van justitie. Deze gevallen zullen binnen het kader van het feitenonderzoek worden onderzocht. Tegelijkertijd zullen zij evenwel ook intern door de desbetreffende organisatie worden onderzocht. Dit geldt ook voor de meeste overige gevallen die niet door de rijksrecherche worden onderzocht. Een intern onderzoek kan ertoe leiden dat disciplinaire maatregelen worden genomen. In gevallen waarin een geweldsaanwending is gemeld aan het OM – en er al dan niet een onderzoek door de rijksrecherche heeft plaatsgevonden – komt het wel voor dat het OM oordeelt dat in verband met het feit dat binnen de desbetreffende organisatie afdoende disciplinaire maatregelen tegen de betrokken opsporingsambtenaar worden of zijn genomen, van vervolging wordt afgezien. Dit is vanzelfsprekend geheel afhankelijk van de feiten en omstandigheden van het concrete geval, waarbij de ernst van de overtreding een grote rol speelt.

6. Administratieve en financiële gevolgen

De leden van de CDA-fractie vragen of de regering niet al te gemakkelijk de financiële en administratieve gevolgen voor rekening van de politie laat komen, gelet op de financiële krapte bij de politie en de forse taakstellingen die door de regering zijn opgelegd aan de veiligheidsketen. Naar aanleiding van het wetsvoorstel zal binnen de politieorganisatie zorg moeten worden gedragen voor kennisoverdracht aan politieambtenaren – met name de executieve tak – over de introductie van de nieuwe strafbaarstelling, de nieuwe strafuitsluitingsgrond en het feitenonderzoek. In overleg met de politie is ervoor gekozen om deze kennisoverdracht zoveel mogelijk mee te nemen in het bestaande scholingsprogramma, aangevuld met specifieke voorlichting. Dit brengt in verband met deze inbedding in het bestaande scholingsprogramma slechts geringe financiële en administratieve lasten met zich, die in overleg met de politie door de eigen organisatie kunnen worden gedragen.

Voorts vragen de leden van de CDA-fractie of de rijksrecherche momenteel de vraag naar onderzoeken aankan en beschikt over voldoende mankracht en middelen om deze uit te voeren. De rijksrecherche heeft met een brief het College van procureurs-generaal geïnformeerd over een toename van het aantal onderzoeken en een verhoging van de werkdruk. De rijksrecherche en het College van procureurs-generaal zijn naar aanleiding daarvan in gesprek over de huidige schaalgrootte van de rijksrecherche en of deze in een juiste verhouding staat tot de taak. Deze vragen staan echter los van de wijzigingen waar het wetsvoorstel in voorziet. Het wetsvoorstel zal naar verwachting geen noemenswaardige gevolgen hebben voor de werklust van de rijksrecherche. De werkzaamheden van de rijksrecherche veranderen door het wetsvoorstel niet in omvang en frequentie.

II ARTIKELSGEWIJS

Artikel 1, onderdelen A en B (artikelen 42, tweede lid, en 90novies Sr)

De leden van de CDA-fractie vragen de regering een reactie op de opmerking van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak dat de Ambtsinstructie niet het gebruik van de nekklem of het slaan met handboeien beschrijft. Deze leden vragen of dit betekent dat deze middelen niet onder de reikwijdte van het wetsvoorstel vallen en of het niet verstandig is dit alsnog te doen. Eenzelfde vraag leggen deze leden de regering voor ten aanzien van het gebruik van een stroomstootwapen door opsporingsambtenaren, waarmee een pilot loopt bij enkele basisteams van de politie. Deze vragen kan ik als volgt beantwoorden. Het begrip «geweldsinstructie», dat in het wetsvoorstel een centrale plaats inneemt, wordt in het voorgestelde artikel 90novies Sr gedefinieerd als «de bij of krachtens de Politiewet 2012 en de Wet op de bijzondere opsporingsdiensten gegeven algemeen verbindende voorschriften die tot de ambtenaar gerichte instructies bevatten omtrent het gebruik van geweld». De opsporingsambtenaar ontleent zijn geweldsbevoegdheid aan artikel 7, eerste of negende lid, van de Politiewet 2012 of aan artikel 6, eerste lid, Wet op de Bijzondere opsporingsdiensten. In deze bepalingen zijn tevens de grenzen vastgelegd die worden gesteld aan het gebruik van geweld door hen die daartoe bevoegd zijn; de artikelen 7, eerste en negende lid, Politiewet 2012 en 6, eerste lid, van de Wet op de bijzondere opsporingsdiensten bepalen dat geweld alleen mag worden gebruikt wanneer het daarmee beoogde doel dit rechtvaardigt en het doel niet op een andere manier kan worden bereikt. Artikel 7, zevende lid, Politiewet 2012 en artikel 6, vierde lid, Wet op de bijzondere opsporingsdiensten schrijven bovendien voor dat geweld altijd proportioneel dient te worden gebruikt: het geweld moet in verhouding tot het beoogde doel redelijk en

gematigd te zijn. Voor een aantal geweldmiddelen, waaronder de wapenstok, pepperspray en het vuurwapen zijn nadere regels gesteld in de Ambtsinstructie. Met de wijziging Ambtsinstructie tweede tranche worden, zoals eerder opgemerkt, ten aanzien van het gebruik van een stroomstootwapen ook nadere regels vastgelegd in de Ambtsinstructie. De hier aangehaalde bepalingen in de Politiewet 2012, de Wet op de bijzondere opsporingsdiensten en de Ambtsinstructie, voor zover daarin voornoemde nadere regels zijn vastgesteld, vormen de geweldsinstructie. Voor het gebruik van fysiek geweld of geweldmiddelen die niet nader zijn genormeerd in de Ambtsinstructie gelden de algemene regels uit de artikelen 7, eerste en zevende lid, van de Politiewet 2012 en 6, eerste en vierde lid, Wet op de bijzondere opsporingsdiensten. Dit geweld valt daarmee binnen de reikwijdte van voorliggend wetsvoorstel.

Artikel I, onderdeel C (artikel 372 Sr)

De leden van de CDA-fractie vragen of de opmerking in de memorie van toelichting dat de opsporingsambtenaar in de meeste gevallen bij overschrijding van zijn bevoegdheid voorwaardelijk opzet heeft ten aanzien van de gevolgen van zijn geweldgebruik, niet voor verwarring in de rechtspraak kan zorgen nu de regering aangeeft dat geen opzetvariant wordt voorgesteld in de voorgestelde strafbaarstelling. Ik verwacht niet dat dit in de rechtspraak voor verwarring zal zorgen. Het is belangrijk om een onderscheid te maken tussen hetgeen waarop het opzet is gericht. In de algemene doleuze geweldsdelicten als mishandeling en doodslag is het opzet gericht op het gevolg van het handelen: lichamelijk letsel respectievelijk de dood. Dit hoeft geen opzet in de zin van «willens en wetens» te zijn; voorwaardelijk opzet – het bewust aanvaarden van de aanmerkelijke kans dat door het handelen een bepaald gevolg intreedt – is voldoende. Wanneer een opsporingsambtenaar geweld aanwendt, is vrijwel steeds sprake van voorwaardelijk opzet op de gevolgen hiervan. Er mag immers van worden uitgegaan dat een opsporingsambtenaar, die als professional is getraind in het gebruik van geweld, zich steeds bewust is van de risico's van het geweldgebruik. En deze risico's mag hij, anders dan een persoon die niet bevoegd is geweld te gebruiken, ook nemen in situaties waarin van hem wordt verwacht dat hij geweld gebruikt en dit gezien zijn taak noodzakelijk is. Dit betekent dat het handelen van de opsporingsambtenaar vrijwel steeds onder de delictomschrijving van een doleus geweldsdelict valt. Ondanks het feit dat materieel wel de delictomschrijving wordt vervuld, zijn deze strafbepalingen evenwel niet altijd passend. Uitgangspunt van de algemene geweldsdelicten is dat het gebruik van geweld niet is toegestaan. Dit gaat evenwel niet op voor de opsporingsambtenaar; hij is onder voorwaarden wel bevoegd om geweld te gebruiken. Wanneer hij hierbij een inschattingfout maakt, doet vervolging voor een algemeen geweldsdelict naar mijn oordeel onvoldoende recht aan de bijzondere positie van de opsporingsambtenaar, gelet op zijn taak en bevoegdheid. Voorop dient te staan de beoordeling of de opsporingsambtenaar heeft gehandeld conform zijn geweldsinstructie; de vraag of er opzet was op de gevolgen van het geweldgebruik doet in deze context minder ter zake. Dit komt tot uitdrukking in de voorgestelde strafbaarstelling. Op grond daarvan is de opsporingsambtenaar strafbaar wanneer het overtreden van de geweldsinstructie aan zijn schuld te wijten is. Dit betekent dat bij een opzetvariant van deze delictomschrijving – waarvoor in het wetsvoorstel nadrukkelijk niet is gekozen – het (voorwaardelijk) opzet zou zijn gericht op het overtreden van de geweldsinstructie en niet, zoals bij de algemene doleuze geweldsdelicten, op de gevolgen van dit geweldgebruik. De reden dat niet voor deze variant is gekozen, is – zoals in deze nota naar aanleiding van het verslag eerder werd opgemerkt – dat wanneer een opsporingsambtenaar opzettelijk de geweldsinstructie schendt, de redengeving voor een afwijkende strafrechtelijke rechtspositie

van de opsporingsambtenaar ten opzichte van ieder ander haar legitimatie verliest, gezien de ernst van het gedrag van de opsporingsambtenaar en het verwijt dat hem treft. In dat geval ligt vervolging voor een algemeen geweldsdelict als mishandeling of doodslag meer in de rede. Met voorgaande hoop ik ook de vraag van de leden van de CDA-fractie te hebben beantwoord of het niet wenselijk zou zijn om een opzetvariant te introduceren.

Ook vragen deze leden een reactie op de vraag van de Raad voor de rechtspraak welke variaties van schuld onder de strafbaarstelling vallen. Hoe zit dit specifiek met de door de Raad voor de rechtspraak aangehaalde variant van roekeloosheid? Onder het bestanddeel schuld van de nieuwe delictsomschrijving vallen alle variaties van schuld, waaronder roekeloosheid. De rechter kan bij de strafoplegging rekening houden met de in het gegeven geval vastgestelde mate van schuld.

De leden van de SGP-fractie constateren dat de regering aangeeft dat het bij dit artikel alleen gaat om verwijtbare min of meer grove of aanmerkelijke onvoorzichtigheid. Alleen als hiervan sprake is, kan culpa worden bewezen. Dit betekent dat wanneer sprake is van slechts kleine onachtzaamheden geen culpa kan worden aangenomen en de gedraging niet strafbaar is onder het voorgestelde artikel 372 Sr, zo beantwoord ik de vraag van deze leden dienaangaande. In het kader van de voorgestelde delictsomschrijving merk ik in verband daarmee nog het volgende op. Het schenden van de geweldsinstructie vormt een bestanddeel van die delictsomschrijving. De geweldsinstructie bestaat voor een belangrijk deel uit de in de Ambtsinstructie vastgelegde regels omtrent het gebruik van een aantal gewelddiddelen, waaronder het vuurwapen. Deze regels dienen vanzelfsprekend nauwgezet te worden opgevolgd. Veel van deze regels laten evenwel noodzakelijkerwijs een zekere inschattingruimte voor de betrokken opsporingsambtenaar. Dit betekent dat niet direct bij de kleinste onachtzaamheid sprake zal zijn van handelen in strijd met deze regels. In die zin bestaat er een zeker verband tussen het vaststellen van culpa en het vaststellen of de geweldsinstructie is geschonden. Ik geef op verzoek van de leden van de SGP-fractie graag enkele voorbeelden ter illustratie van de reikwijdte van de nieuwe delictsomschrijving. Daarbij wijs ik er – wellicht ten overvloede – op dat ieder geval op zichzelf staat en steeds alle omstandigheden van het geval in ogenschouw moeten worden genomen, waarbij het uiteindelijke oordeel vanzelfsprekend aan de rechter is.

Een eerste voorbeeld heeft betrekking op de bepaling in de Ambtsinstructie die voorschrijft dat het vuurwapen mag worden gebruikt om iemand aan te houden van wie redelijkerwijs mag worden aangenomen dat hij een voor onmiddellijk gebruik gereed zijnd vuurwapen bij zich heeft en dit tegen personen zal gebruiken. Wanneer de betrokken opsporingsambtenaar uit verschillende feiten heeft gemeend te mogen afleiden dat hiervan sprake was – zijn collega-opsporingsambtenaar gaf aan te hebben gezien dat de persoon een vuurwapen onder zijn jas verstopte, bij hem zijn vaker wapens aangetroffen, bovendien steekt hij steeds angstvallig een hand onder zijn jas – en daarop gebruikt de opsporingsambtenaar zijn vuurwapen, dan kan gesteld worden dat hij ook wanneer achteraf blijkt dat de persoon geen vuurwapen bij zich had, toch niet dusdanig onvoorzichtig heeft gehandeld dat deze gedraging onder de delictsomschrijving van het voorgestelde artikel 372 Sr valt. Wanneer de betrokken opsporingsambtenaar zich evenwel niet op deze feiten zou hebben gebaseerd, maar enkel op het feit dat hij meende een bobbel te zien ter hoogte van de binnenzak van de jas van de man, dan ligt het in de rede dat zijn handelen wel onder delictsomschrijving valt. De betrokken opsporingsambtenaar heeft dan te snel zijn conclusies getrokken en heeft door een onzorgvuldige afweging van de feiten aanmerkelijk onvoor-

zichtig gehandeld. Een ander voorbeeld kan worden gegeven aan de hand van de bepaling in de Ambtsinstructie op grond waarvan een opsporingsambtenaar het vuurwapen mag gebruiken om iemand aan te houden die wordt verdacht van een ernstig strafbaar feit. Wanneer in een dergelijke situatie de verdachte in een auto op de vlucht slaat, zal het schieten op deze auto al snel zijn aan te merken als niet proportioneel – zoals vereist door artikel 7 van de Politiewet 2012 – vanwege het grote risico dat dit oplevert voor de inzittenden en mogelijke omstanders, terwijl het beoogde doel hiermee niet snel zal worden bereikt. De kans is immers – zo wijst ook de praktijk uit – zeer klein dat de auto zal stoppen door dit schieten. Indien onder die omstandigheden toch is geschoten, zou strafrechtelijke aansprakelijkheid op grond van artikel 372 Sr kunnen worden aangenomen. Ook in het voorbeeld van een situatie waarin een opsporingsambtenaar schiet op een verdachte van een ernstig strafbaar feit, terwijl deze wegrent en vlucht in een mensenmassa, is het handelen vanwege de grote risico's die het met zich brengt voor omstanders niet proportioneel en kan de gedraging vallen onder de reikwijdte van artikel 372 Sr.

Artikel II, onderdeel A (artikel 27, derde lid, Sv)

De leden van de CDA-fractie vragen de regering in te gaan op de mogelijkheid van rechtsbijstand aan opsporingsambtenaren, dit naar aanleiding van het advies van de Nederlandse Orde van Advocaten. Deze leden vragen hoe de regering aan kijkt tegen enkele door hen als verontrustend benoemde stellingnames van de Nederlandse Orde van Advocaten, in het bijzonder dat de keuze om opsporingsambtenaren niet als verdachte aan te merken «alleen kan worden begrepen vanuit de wens om emotionele belasting te voorkomen» en «kennelijk valt het opsporingsambtenaren zwaar om het etiket «verdachte» opgeplakt te krijgen», dit «invoelbaar is» maar «opsporingsambtenaren dat gemeen hebben met veel andere verdachten». De voornoemde leden vragen of de regering kan ingaan op de bijzondere positie van opsporingsambtenaren als het gaat om het inzetten van geweld, waardoor de vergelijking met andere verdachten hier niet opgaat. Zij vragen hoe de regering borgt dat een dergelijke houding niet wordt aangenomen door de advocaten in de zogeheten advocatenpool waaruit rechtsbijstand wordt aangeboden aan opsporingsambtenaren. Ik ben het eens met de leden van de CDA-fractie dat opsporingsambtenaren zich in een andere positie bevinden. Burgers mogen – behoudens gevallen van noodweer – geen geweld gebruiken. Opsporingsambtenaren mogen dit niet alleen onder strikte voorwaarden wel; van hen wordt ook verwacht dat zij geweld gebruiken wanneer dit noodzakelijk is voor de uitoefening van hun taak. Met de in dit wetsvoorstel voorgestelde wijzigingen wordt beter recht gedaan aan deze speciale positie van opsporingsambtenaren.

De advocatenpool, waarmee wordt gewerkt door de politieorganisatie, bestaat uit advocaten die ervaring hebben in het bijstaan van politieambtenaren tijdens het onderzoek naar hun geweldgebruik en een eventuele strafrechtelijke vervolging. Het zijn advocaten waarmee eerder goede ervaringen zijn opgedaan door de politie. Bovendien volgen de advocaten een speciale training, waarin zij ervaren hoe het voor een opsporingsambtenaar is om in een dreigende situatie binnen zeer beperkte tijd te moeten besluiten of wordt overgegaan tot het gebruiken van geweld. Dit zorgt voor meer kennis bij de desbetreffende advocaten over de specifieke situaties waarin opsporingsambtenaren moeten handelen, wat hen helpt bij het bijstaan van opsporingsambtenaren. Ik vertrouw erop dat deze advocaten de desbetreffende opsporingsambtenaren goed bijstaan, met kennis van en begrip voor de bijzondere en moeilijke positie waarin opsporingsambtenaren zich bevinden. Er hebben mij geen signalen bereikt dat zich op dit punt moeilijkheden voordoen.

Artikel II, onderdeel B (artikel 67, eerste lid, onderdeel b, Sv)

De leden van de CDA-fractie begrijpen de in dit voorgestelde artikel gemaakte keuze vanuit de wens om een aantal bevoegdheden te kunnen inzetten. Tegelijkertijd vragen zij de regering of hiertoe geen andere wettelijke mogelijkheid bestaat, omdat het door dit artikel mogelijk wordt gemaakt dat een opsporingsambtenaar in voorlopige hechtenis wordt genomen in een opsporingsonderzoek. Deze leden vragen, indachtig de geest van onderhavig wetsvoorstel, om juist extra bescherming en maatwerk te bieden aan opsporingsambtenaren die geweld hebben gebruikt, of dit wenselijk is. Zij verzoeken de regering in te gaan op de noodzaak hiervan en op de risico's voor opsporingsambtenaren om vastgezet te worden in reguliere huizen van bewaring en penitentiaire inrichtingen. Deze vragen beantwoord ik als volgt. Het klopt dat de voorgestelde strafbepaling van artikel 372 Sv is opgenomen in artikel 67, eerste lid, onderdeel b, Sv, als een geval waarin een bevel tot voorlopige hechtenis kan worden gegeven, met het oog op de mogelijkheid de onderzoeksbevoegdheden die in een feitenonderzoek kunnen worden uitgeoefend ook te kunnen uitoefenen in een strafrechtelijk onderzoek naar hetzelfde geweldgebruik. Ook in de huidige situatie is – in de strafrechtelijke onderzoeken naar geweldgebruik, waarin de betrokken opsporingsambtenaar als verdachte is aangemerkt – voorlopige hechtenis mogelijk. Dit betekent echter niet dat hiervan ook gebruik wordt gemaakt; er zijn mij uit de praktijk, ook bij navraag bij de politie en de Kmar, geen voorbeelden bekend van opsporingsambtenaren die in voorlopige hechtenis zijn genomen. Dit zal met onderhavig wetsvoorstel niet veranderen. Ik vind het daarom niet onwenselijk dat door het toevoegen van de nieuwe strafbaarstelling aan artikel 67, eerste lid, Sv, het in theorie mogelijk wordt gemaakt dat een opsporingsambtenaar binnen het kader van een regulier strafrechtelijk onderzoek in voorlopige hechtenis wordt genomen wanneer hij wordt verdacht van dit nieuwe delict.

Artikel II, onderdeel C (artikelen 511a, 511aa en 511ab Sv)

Artikel 511a Sv

In reactie op de vraag van de leden van de CDA-fractie over het schadefonds geweldsmisdrijven, kan ik het volgende opmerken. Uit het schadefonds geweldsmisdrijven kunnen uitkeringen worden gedaan aan personen die slachtoffer zijn van een opzettelijk gepleegd geweldsmisdrijf. Bij overlijden van het slachtoffer kunnen ook de directe nabestaanden aanspraak maken op een uitkering. Het schadefonds heeft een vangnetfunctie, in die zin dat alleen een uitkering wordt gedaan voor zover geen verhaal op de dader mogelijk is en in vergoeding van de schade ook niet op een andere manier kan worden voorzien, terwijl het onredelijk zou zijn om de schade ten laste van de benadeelde te laten vallen. In geval van onrechtmatig geweldgebruik door een opsporingsambtenaar kunnen slachtoffers en nabestaanden zich rechtstreeks wenden tot de betrokken organisatie – in de meeste gevallen zal dit de politie zijn – met hun verzoek tot schadevergoeding of zich voegen in de strafprocedure tegen de betrokken opsporingsambtenaar. Doordat het verzoek op die wijze kan worden afgewikkeld, is een beroep op het schadefonds geweldsmisdrijven niet nodig. Uit intern onderzoek bij het schadefonds zijn ook geen gevallen gebleken waarin slachtoffers van onrechtmatig geweldgebruik door een opsporingsambtenaar een uitkering uit het schadefonds geweldsmisdrijven hebben ontvangen.

Artikel 511aa Sv

De leden van de CDA-fractie kunnen zich indenken dat het doorzoeken van een woning een door de rijksrecherche gewenste bevoegdheid kan zijn, maar vragen of hiermee niet een te grote inbreuk wordt gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van de opsporingsambtenaar. Anders dan deze leden veronderstellen, worden de bevoegdheid om een woning te betreden en de bevoegdheid om een woning te doorzoeken binnen het kader van het feitenonderzoek niet zozeer toegekend met het oog op het betreden en doorzoeken van de woning van de betrokken opsporingsambtenaar, maar met het oog op het betreden en doorzoeken van een woning waarbinnen het geweldgebruik heeft plaatsgevonden. Dit kan bijvoorbeeld de woning zijn waarin de betrokken opsporingsambtenaar aanwezig was om de daar woonachtige verdachte aan te houden. Hierbij mag de opsporingsambtenaar op grond van de Ambtsinstructie zijn vuurwapen gebruiken, wanneer redelijkerwijs mag worden aangenomen dat deze verdachte een voor gebruik gereed zijnd vuurwapen bij zich heeft en dat tegen personen zal gebruiken. Maar ook wanneer de betrokken opsporingsambtenaar onverwacht in die woning te maken krijgt met een ernstig bedreigende situatie, bijvoorbeeld doordat de aan te houden verdachte de betrokken opsporingsambtenaar met een vuurwapen bedreigt, kan het noodzakelijk zijn om geweld te gebruiken. Een grondig en gedegen onderzoek naar dit geweld zal onderzoek binnen de woning omvatten. Dit feitenonderzoek richt zich op de vraag of het geweld rechtmatig is uitgeoefend. Wanneer er op dat moment nog geen twijfel bestaat over het (rechtmatig) handelen van de betrokken opsporingsambtenaar, is er geen aanleiding om hem als verdachte aan te merken en een regulier opsporingsonderzoek te starten. Om die reden deel ik niet de opvatting van deze leden dat, in geval doorzoeking van een woning noodzakelijk is, dit onderzoek dient plaats te vinden binnen het kader van een regulier opsporingsonderzoek. In antwoord op de vraag van de leden van de CDA-fractie om uitgebreider in te gaan op de Europeesrechtelijke houdbaarheid van deze doorzoeking tijdens een niet-strafrechtelijk onderzoek, merk ik graag op dat een dergelijke bevoegdheid niet is voorbehouden aan strafrechtelijke onderzoeken. Ter illustratie wijs ik op de bevoegdheid tot doorzoeking van artikel 50 Mededingingswet. Ook in die bepaling is geen verdenking van een strafbaar feit vereist. Wel is een voorafgaande machtiging van de rechter-commissaris vereist. Een vergelijkbare waarborg geldt voor een doorzoeking op grond van artikel 110 Sv gedurende het feitenonderzoek; de bevoegdheid mag alleen door de rechter-commissaris worden uitgeoefend.

Artikel 511ab Sv

De leden van de SGP-fractie vragen een nadere duiding van het begrip «onverwijld» in dit artikel. Een periode van zes weken is naar hun mening iets anders dan onverwijld. Ik deel de opvatting van deze leden dat een periode van zes weken tussen de vervolgbeslissing en mededeling hiervan aan de betrokken opsporingsambtenaar over het algemeen niet kan worden aangeduid als onverwijld. Met het begrip «onverwijld» wordt hier «zo spoedig mogelijk» bedoeld. Wanneer de officier van justitie op grond van de resultaten van het feitenonderzoek een vervolgbeslissing neemt, dan doet hij de betrokken opsporingsambtenaar hiervan zo spoedig mogelijk schriftelijk mededeling.

De Minister van Justitie en Veiligheid,
F.B.J. Grapperhaus